

**T.C.
IŞIK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI**

Beyzanur BERBER

**4-6 YAŞ ARALIĞINDA ÇOCUĞU OLAN ANNELERİN KA-
BUL VE RED TUTUMU İLE ÇOCUKLARIN SOSYAL KAY-
GISI ARASINDAKİ İLİŞKİDE ÇOCUĞUN DUYGU DÜZEN-
LEME BECERİLERİNİN ARACI ROLÜ**

**DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Emel ERDOĞDU**

İSTANBUL, Haziran 2025

**T.C.
IŞIK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI**

**Beyzanur BERBER
(24PSKO5036)**

**4-6 YAŞ ARALIĞINDA ÇOCUĞU OLAN ANNELERİN KA-
BUL VE RED TUTUMU İLE ÇOCUKLARIN SOSYAL KAY-
GISI ARASINDAKİ İLİŞKİDE ÇOCUĞUN DUYGU DÜZEN-
LEME BECERİLERİNİN ARACI ROLÜ**

**DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Emel ERDOĞDU**

İSTANBUL, Haziran 2025

**T.C.
IŞIK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI**

**Beyzanur BERBER
(24PSKO5036)**

**4-6 YAŞ ARALIĞINDA ÇOCUĞU OLAN ANNELERİN
KABUL VE RED TUTUMU İLE ÇOCUKLARIN SOSYAL
KAYGISI ARASINDAKİ İLİŞKİDE ÇOCUĞUN DUYGU
DÜZENLEME BECERİLERİNİN ARACI ROLÜ**

Tezin Savunulduğu Tarih: 30.06.2025

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Emel ERDOĞDU /Işık Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Helin Yılmaz KAFALI / Işık Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi Bernis SÜTÇÜBAŞI / Acıbadem Üniversitesi

İSTANBUL, Haziran 2025

ÖZET

4-6 YAŞ ARALIĞINDA ÇOCUĞU OLAN ANNELERİN KABUL VE RED TUTUMU İLE ÇOCUKLARIN SOSYAL KAYGISI ARASINDAKİ İLİŞKİDE ÇOCUĞUN DUYGU DÜZENLEME BECERİLERİNİN ARACI ROLÜ

Araştırma kapsamında annelerin çocuklarına yönelik kabul ve red davranış eğilimleriyle annelerin algıladığı çocukların sosyal anksiyete düzeyleri aralarındaki etkileşimde annelerin algıladığı çocuğun duygu düzenleme becerilerinin aracı rolü değerlendirilmiştir. Araştırma 4-6 yaş aralığında en az bir çocuğa sahip 403 anne ile yürütülmüştür. Katılımcıların sosyodemografik özelliklerinin ölçeklerde göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Annelerin çocuğuna yönelik ret düzeyini incelemek amacıyla Ebeveyn Kabul Ret Ölçeği (Anne Formu), çocukların sosyal kaygı seviyelerini ölçmek için Yeniden Düzenlenen Okul Öncesi Kaygı Ölçeği, çocukların duygu düzenleme becerilerini ölçmek üzere Duygu Düzenleme Becerileri Ölçeği kullanılmıştır. Spearman korelasyon katsayıları incelendiğinde annenin çocuğuna yönelik toplam ret tutumu ile çocuğun sosyal kaygı düzeyi arasında orta düzeyde pozitif, annenin çocuğuna yönelik toplam ret tutumu ile çocuğun pozitif duygu düzenleme becerisi arasında orta düzeyde negatif yönde ve annenin ret tutumu ile çocuğun negatif duygu düzenleme becerisi arasında ise orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki gözlemlenmiştir. Bununla beraber çocukların sosyal kaygı düzeyleri ile pozitif duygu düzenleme becerileri arasında negatif yönlü bir ilişki saptanmıştır ancak çocukların sosyal kaygı düzeyi ile çocukların negatif duygu düzenleme becerileri arasında pozitif yönde bir ilişki tespit edilmiştir. SPSS programında Process Makro eklentisi ile yapılan aracılık analizinde annenin çocuğuna karşı gösterdiği ret tutumu ile çocuğun sosyal kaygı düzeyi arasındaki ilişkide çocuğun pozitif ve negatif duygu düzenleme becerilerinin kısmi aracı rol oynadığını tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Duygu Düzenleme, Sosyal Kaygı, Anne Kabul-Red

ABSTRACT

THE MEDIATING ROLE OF CHILDREN'S EMOTION REGULATION SKILLS IN THE RELATIONSHIP BETWEEN MATERNAL ACCEPTANCE-REJECTION ATTITUDES OF MOTHERS WITH CHILDREN AGED 4-6 AND CHILDREN'S SOCIAL ANXIETY

In this study, we explored whether mothers' perception of their children's emotion regulation skills has a mediating role in the association between maternal tendencies to accept or reject their children and the mothers' perceived social anxiety levels in their children. The study involved 403 mothers with at least one child aged between 4 and 6. The differences in sociodemographic properties based on the scales used were investigated. To examine maternal acceptance-rejection tendencies toward their children, we utilized the parents' acceptance-rejection scale. The Revised Preschool Anxiety Scale was employed to evaluate children's social anxiety levels. Conversely, the Emotion Regulation Skills Scale was administered to determine their emotion regulation competencies. Spearman rank correlation coefficients revealed a moderately positive association between maternal rejection and the child's social anxiety, a moderately negative relationship between maternal rejection and the child's ability to regulate positive emotions, and a moderately positive relationship between maternal rejection and the child's tendency to use negative emotion regulation strategies. Children's social anxiety levels and positive emotion regulation ability were negatively correlated. Conversely, a positive association was observed between children's social anxiety levels and negative emotion regulation abilities. The mediation analysis conducted via SPSS software utilizing Process Macro Tool revealed a partial mediation between maternal rejection and children's social anxiety by both their positive and negative emotion regulation strategies.

Keywords: Emotion Regulation, Social Anxiety, Maternal Acceptance-Rejection

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam süresince bilgi ve deneyimiyle bana destek olan, her zaman yapıcı yaklaşımı ve sakinliğiyle süreci kolaylaştıran değerli danışmanım Dr. Emel ERDOĞDU'ya en içten teşekkürlerimi sunarım. Hayatımın her anında yanımda olan ve özellikle bu zorlu süreçte sevgileriyle beni güçlü hissettiren biricik Hanımanneme, teyzeme, kardeşime, anneme, babama, Deniz'ime ve Emre ağabeyime sonsuz teşekkür ederim. Varlıklarıyla bana her zaman sıcaklık ve şefkat hissettirdiler. Ayrıca tez süreci boyunca yanımda olan, çalışma sürecimin yükünü benimle paylaşan arkadaşlarım Şeyda, Ayşe ve İris'e teşekkür ederim. Sorularımı sabırla yanıtladıkları, desteğini esirgemedikleri ve bana bu süreçte eşlik ettikleri için minnettarım. Süreçte her zaman destek olan Bilal ağabeyime teşekkür ederim.

Beyzanur BERBER

İÇİNDEKİLER

	<u>SAYFA NO</u>
ONAY SAYFASI.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
TEŞEKKÜR	iv
İÇİNDEKİLER	v
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
BÖLÜM 1.....	1
1. GİRİŞ	1
BÖLÜM 2.....	3
2. LİTERATÜR.....	3
2.1 EBEVEYN KABUL VE RED KURAMI	3
2.1.1 Ebeveynliğin Sıcaklık Boyutu.....	3
2.1.2 Düşmanlık/ Saldırganlık	4
2.1.3 İhmal/ Kayıtsızlık	5
2.1.4 Ayrıştırılmamış Red	5
2.2 KAYGI	5
2.2.1 Kaygı Bozukluğunu Anlamada Teorik ve Tarihsel Perspektifler	6
2.2.2 Psikanalitik Kuram	6
2.2.3 Bağlanma Kuramı	7
2.2.4 Bilişsel Kuram	8
2.2.5 Davranışçı Kuram	9
2.3 ÇOCUKLUK ÇAĞI KAYGI	9

2.3.1 Genel Kaygı.....	10
2.3.2 Seperasyon Kaygısı.....	10
2.3.3 Panik Bozukluk.....	11
2.3.4 Özgül Fobiler.....	11
2.3.5 Agorafobi.....	11
2.3.6 Seçici Konuşmazlık.....	12
2.3.7 Sosyal Kaygı.....	12
2.4 DUYGU	14
2.4.1 Duygu Düzenleme	14
2.4.1.1 4-6 Yaş Aralığındaki Çocuklarda Duygu Düzenleme	15
2.5 EBEVEYNLERİN KABUL RET TUTUMU İLE SOSYAL KAYGI ARASINDAKİ İLİŞKİ.....	16
2.6 SOSYAL KAYGI İLE DUYGU DÜZENLENME BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ.....	18
2.7 EBEVEYNLERİN KABUL RET TUTUMU İLE DUYGU DÜZENLEME BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ.....	19
BÖLÜM 3.....	21
3. AMAÇ VE HİPOTEZLER	21
3.1 ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	21
3.2 ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ	22
BÖLÜM 4.....	23
4. YÖNTEM.....	23

4.1. ÖRNEKLEM	23
4.2 VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	23
4.2.1 Sosyo-Demografik Bilgi Formu	23
4.2.2 Ebeveyn Kabul Red (Anne Formu) Ölçeği.....	23
4.2.3 Yeniden Düzenlenen Okul Öncesi Kaygı Ölçeği.....	24
4.2.4 Duygu Düzenleme Becerileri Ölçeği (DDBÖ).....	25
4.3 İŞLEM	26
4.4 VERİ ANALİZİ.....	26
BÖLÜM 5.....	29
5. BULGULAR.....	29
5.1 KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ.....	29
5.2 ÖLÇEKLERİN NORMALLİK ANALİZLERİ.....	32
5.3 ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÖLÇEKLERİN PSİKOMETRİK ANALİZİ.....	33
5.4 DEĞİŞKENLERE AİT ÖLÇEK PUANLARI ARASINDAKİ KORELASYON ANALİZLERİ	35
5.5 ARAŞTIRMA DEĞİŞKENLERİ İLE SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLER ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN ANALİZİ.....	38
5.5.1 Çocuğun Cinsiyetine Göre Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması.....	38
5.5.2 Anne Eğitim Düzeyine Göre Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması.....	40
5.5.3 Baba Eğitim Düzeyine Göre Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması.....	43
5.5.4 Baba Mesleğine Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması.....	45

5.5.5 Babanın Aylık Gelir Seviyesine Göre Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması	47
5.5.6 Anne Meslek Kategorisine Göre Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması	49
5.5.7 Anne Aylık Gelir Düzeyine Göre Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması	52
5.5.8 Çocuğun Yaş Seviyesine Göre Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması.....	55

5.6 ANNENİN ÇOCUĞUNA YÖNELİK RED TUTUMU İLE ÇOCUĞUN SOSYAL KAYGISI ARASINDAKİ İLİŞKİDE ÇOCUĞUN DUYGU DÜZENLEME BECERİSİNİN ARACI ROLÜ.57

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	62
KAYNAKLAR	73
EKLER.....	81
ÖZGEÇMİŞ.....	86

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 5.1 Annenin Kabul Red tutumu ile Çocuğun Sosyal Kaygısı Arasındaki İlişkiyi Açıklayan Model.....	58
Şekil 5.2 Annenin Kabul ve Red Tutumu ile Çocukların Sosyal Kaygısı Arasındaki İlişkide Çocuğun Duygu Düzenleme Becerilerinin Düzenleyici Rolü	58

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 5.1 Katılımcıların Demografik Bilgilerine ilişkin Sıklık ve Yüzde Değerleri.....	29
Tablo 5.2 Katılımcıların Demografik Bilgilerine İlişkin Betimleyici İstatistik Değerleri.....	32
Tablo 5.3 Normallik Analiz Sonuçları	32
Tablo 5.4 Araştırmada Kullanılan Ölçekler ve Alt Ölçeklerinin Puanlarının Psikometrik Analizi.....	34
Tablo 5.5 Değişkenlere Ait Ölçek Puanları Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları	35
Tablo 5.6 Çocuğun Cinsiyetine Durumuna Göre Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması (Mann-Whitney U Testi Sonuçları).....	38
Tablo 5.7 Anne Eğitim Düzeyine Göre Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması (Mann-Whitney U Testi Sonuçları).....	40
Tablo 5.8 Baba Eğitim Düzeyine Göre Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması (Mann-Whitney U Testi Sonuçları).....	43
Tablo 5.9 Baba Mesleğine Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması (Mann-Whitney U Testi Sonuçları)	45
Tablo 5.10 Babanın Aylık Seviyesine Göre Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması	47
Tablo 5.11 Anne Mesleğine Göre Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Farklılaşmasının İncelenmesi.....	49
Tablo 5.12 Anne Aylık Gelir Düzeyine Göre Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması	52
Tablo 5.13 Çocuğun Yaşına Göre Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Sıra Ortalamalarının Karşılaştırılması	55
Tablo 5.14 Aracı Değişken Analizleri Sonuçları	59

KISALTMALAR

SPSS: Statistical Package for the Social Sciences

DDBÖ: Duygu Dzenleme Becerileri Ölçeği

DSM-5: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition

BÖLÜM 1

1. GİRİŞ

Okul öncesi dönem, çocuğun zihinsel, kişilerarası ve duygusal gelişim basamaklarının temellerinin atıldığı belirleyici bir evredir. Çocuğun içinde bulunduğu çevresel bağlam, hayatının sonraki dönemlerinde karşılaşılabileceği gelişimsel, davranışsal ve ruhsal sorunlara zemin oluşturabilir. Ronald P. Rohner'ın geliştirdiği kuramsal çerçeveleme “Ebeveyn Kabul-Red Kuramı”, bakımverenlerin çocukla kurduğu ilişkide kabul ve red davranışlarını kuramsal bir çerçevede analiz etmektedir.

Yaşamın okul öncesi evresinde, çocuğun diğer kişilerle etkileşimlerini şekillendiren başlıca yapı çocuğun içinde yer aldığı aile sistemidir. Çocukluk ve ergenlik dönemindeki bireyler arasında, gündelik hayatın olağan akışını anlamlı şekilde bozan ve kalıcı nitelik sergileyebilen kaygı durumuna rastlanmaktadır (Kessler vd., 2005). Birincil bakım sağlayanların gösterdiği ebeveynlik yaklaşımları, çocukların toplumsal etkileşim yetileri ile kaygı eğilimleri üzerinde belirleyici rol oynayabilmektedir (Akgün vd., 2007). Çocukla kurulan ebeveynlik etkileşiminin niteliği, çocuğun sosyal kökenli kaygı belirtilerinin şekillenmesinde veya semptomların azalmasında kritik bir rol üstlenebilmektedir. Bakım verenlerin çocuğa karşı yaklaşımlarının yeniden yapılandırılmasının, çocuklardaki sosyal anksiyete semptomlarının azalmaya neden olabileceği ifade edilmiştir (Temizel, 2014). Sosyal temelli anksiyete deneyimleyen bireylerin, anne ve babalarını düşük düzeyde duygusal yakınlık kuran ve yüksek düzeyde ebeveynleri tarafından kabul görmeme tutumu algıladıkları şeklinde bulgular mevcuttur (McKeown vd., 1997).

Çocuğun duygusal ve bedensel gereksinimlerinin sağlıklı biçimde giderilmesinde, bakım verenin destekleyici ve kabul edici tutumu merkezi bir öneme sahiptir. 4-6 yaş aralığındaki bireylerin duygusal uyarınları yönetebilmesi için yetişkin rehberliğine ihtiyaç duyduğu belirgindir. Çocukların gereksinimlerine

yönelik ilgisiz olmayan ve bu ihtiyaçlara duyarlı kalan bakım verme aşamalarında ihmal göstermeyen ebeveyn figürleri, çocukların olumsuz duygulanım anlarında çocuklarına bu duygularla etkili bir şekilde başa çıkmaları için destek sağlarlar. Bu tür destekleyici tutumlar, çocuklarda yüksek düzeyde fizyolojik veya duygusal uyarılma durumlarının meydana gelmesini engelleyici bir işlev görmektedir. Çocuğun bakım veren figürü tarafından kabul görmesi, duygusal düzenleme kapasitesini desteklemektedir (Yavuzer,1998).

Ebeveynin çocuğuna karşı kabul ya da red göstergeli yaklaşımları, çocuğun gelişim süreci üzerinde belirleyici etkiye sahip temel bir değişkendir. İlgili literatür incelendiğinde, ebeveynin kabul ve red tutumlarını konu alan araştırmaların büyük çoğunluğunun ergenlik ve yetişkinlik bağlamında ele alınırken; 4-6 yaş grubundaki çocuklar üzerine yapılan araştırmaların oldukça kısıtlı olduğu görülmektedir. Okul öncesi dönemde ebeveyn reddinin incelenmesi ile ebeveynlerin tutumlarını erken aşamada yapılandırılmasına fırsat tanıyarak, çocuğun yaşayabileceği olumsuz sonuçların etkili müdahalelerle azaltılmasına imkân sağlayabilir. Sosyal kaygı, bireyin yeni bağlar kurduğu, farklı sosyal durumlarla karşılaştığı ve iletişim yeteneklerini şekillendirdiği süreçte önemli bir engel teşkil edebilmektedir (Erkan vd., 2002). Birinci sınıfa başlangıç, çocuğun yeni sosyal etkileşimler kuracağı bir dönemin başlangıcını oluşturur. Özellikle 4-6 yaş aralığında, çocuğun sosyal kaygısını değerlendirmek ve ilkokul düzeyine geçmeden önce erken uygulamada bulunmak önemli bir süreçtir. Bu çerçevede, çocuğun duygu düzenleme yeteneğinin, annenin çocuğuna yönelik sergilediği red tutumunun sosyal kaygı üzerindeki etkisini şekillendirebileceği öne sürülmektedir. Bu araştırma kapsamında, 4-6 yaş aralığında çocuğa sahip annenin çocuğuna yönelik sergilediği reddedici tutumlarının, anne tarafından algılanan çocuğun sosyal kaygı düzeyine etkisinde, anne tarafından algılanan çocuğun duygu düzenleme becerilerinin aracı rolü araştırılacaktır.

BÖLÜM 2

2. LİTERATÜR

2.1 EBEVEYN KABUL VE RED KURAMI

Rohner'in çalışmaları doğrultusunda 1975 tarihinde tasarlanmıştır. Kuram, anne ve babaların çocuklarıyla kurdukları ilişkide çocuklarına karşı gösterdiği kabul edici veya reddedici davranış biçimlerinin birincil etkilerini, bu sergilenen tutumların meydana getirdiği durumları bununla bağlantılı etkenleri değerlendirmeyi ve bunlar aracılığıyla öngörü üretmeyi amaçlar. Anne ve babaların çocuklarına yönelik red ya da kabul tepkilerinin, çocukların gelişim alanları olan emosyonel ve tepkisel süreçlerindeki muhtemel etkilerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır (Khaleque ve Rohner, 2002). Kuramsal yaklaşım, kişinin yaşamı boyunca devam eden gelişimsel ilerlemeleri ve bireyin kişilerarası etkileşim süreçlerini açıklamayı hedeflemekte olup, bu incelemeleri ampirik verilere dayandırmaktadır. Rohner, teorisinde kapsayıcı bir bakış açısı ile kültürler arasında insan hareketlerinin genellenebilecek temel ilkelerini açıklamayı hedeflemiştir. Kuramın odak noktasında, her birey açısından bilişsel ve duygusal olarak yakın ilişki kurduğu kişilerle olan ilişkisinde duygusal sıcaklık ve segi görme gereksiniminin belirleyici olduğu belirtilmektedir. Bu gereksinim, tüm insanlarda kültür, etnik köken, fiziksel nitelikler, toplumsal statü, konuşulan dil veya coğrafi konum gibi sınırlayıcı unsurlardan etkilenmeksizin evrensel bir geçerliliğe sahiptir (Khaleque ve Rohler, 2002).

2.1.1 Ebeveynliğin Sıcaklık Boyutu

Ebeveynlik bağlamında oluşturulan kuram, çocuk büyütme pratiğinin kritik bileşenlerinden biri olan anne ve babanın yetiştirmekte olduğu çocuğuna yönelik emosyonel ve fiziksel yakınlığına dayanmaktadır (Rohner, 1986). Kabul

etme kavramı, anne ve babanın yetiştirmekte oldukları çocuklarına yönelik sergiledikleri emosyonel bağlılığı, merhameti, ilgiyi, gözetimi, besleyici ve destekleyici davranışları içermekte olup, bunların tümü sevgiyle bütünleşmektedir. Ebeveyn kabul ve reddi, temelinde sıcaklık kavramına dayanır. Bu kavram, ebeveynlerin çocuklarıyla kurduğu emosyonel ve fiziksel bağın sözlü iletişim ya da sembole dayalı temsili olarak hangi biçimlerde yansıdığını ve niteliğini temsil eder. Bu doğrultuda, anne ve babanın büyütmekte olduğu çocuğuyla kurduğu bedensel bağı yansıtan ögeler kucaklama, fiziksel temas ve nazik temaslar gibi ilgi gösteren, kapsayan ve güçlendiren davranışları; dilsel bileşenler ise takdir etme, güzel sözler söyleme ve çocuğa dair yapıcı ve pozitif beyanlarda bulunma gibi ögeleri kapsamaktadır (Rohner, 2004). Kurama göre ebeveynlerin çocuklarına sevgi ifade etmemesi, mesafeli davranışlar sergilemesi ve sıcaklık belirtilerinin sınırlı ya da tamamen eksik olması, sıcaklık ve şefkat eksikliği olarak tanımlanır. Sıcaklık kavramının bir noktasında, çocukların ebeveynlerinden ya da temel bakım vereninden aldığı sevgi, bağlılık, ilgi gösterme, koruyuculuk ve rehberlik ile ebeveynin kabul edici tutumu bulunurken; bir başka noktasında bu tür emosyonel ifadelerin eksikliği ya da geri çekilmesi, yani ebeveyn reddi yer alır (Rohner vd., 2012). Yürütülen çalışmalar sonucunda ebeveyn reddi, dört temel kavram üzerinden ele alınmaktadır. Bu kavramlar, sıcaklık ve şefkat eksikliği (sıcaklığın tersi), düşmanlık ve saldırganlık, kayıtsızlık ve ihmal ile ayrışmamış reddetme şeklinde ifade edilmiştir (Rohner vd., 2012).

2.1.2 Düşmanlık/ Saldırganlık

Saldırganlık ve düşmanlık, bakım verenlerin çocuklarıyla olan etkileşimlerinde öfke içeren, zarar verici ya da düşmanlık içeren tutumlar göstermeleri şeklinde ifade edilmektedir. Bu tutumlar ebeveyn tarafından çocuğa karşı bedensel ya da psikolojik düzeyde ortaya çıkabilmektedir. Bedene yönelik biçimde, öfke ve zarar verme içeren davranışlara örnek olarak çocuğa ebeveynleri tarafından fiziksel kuvvet uygulanması, çocuğun nefes almasının engellenmesi ya da dişle zarar verilmesi gibi eylemler gösterilebilir. Zihinsel veya iletişim temelli

zarar verici davranışlar kapsamında, bakımverenin çocuğu alaya alması, aşağılayıcı söylemlerde bulunması gibi davranış örüntüleri gösterilebilir (Khaleque ve Rohner, 2002; Rohner, 2004).

2.1.3 İhmal/ Kayıtsızlık

Kayıtsızlık, ebeveynin çocuğun bulunduğu ortamda olmasına karşın rağmen çocuğunun ihtiyaçlarına dikkat göstermemesi biçiminde tanımlanır. Çocuğun psikolojik, sosyal, zihinsel veya sağlıkla ilgili ihtiyaçlarının bakım veren tarafından yeterli düzeyde karşılanmaması ise ihmal olarak tanımlanmaktadır. Kayıtsızlık, sıklıkla çocuğun duygularına karşı gösterilen duyarsızlık şeklinde meydana çıkarken; ihmal duygusal duyarsızlığın eylemlere somut şekilde yansımaları olarak ifade edilmektedir (Rohner, 2004).

2.1.4 Ayrıştırılmamış Red

Ayrışmamış red, çocuğun bakım veren tarafından belirgin biçimde duyarsız, sevgiden yoksun veya agresif bir tutum gösterilmese bile, çocuğun kendisini dışlanmış veya değer görmeyen biri olarak algılaması şeklinde değerlendirilmektedir (Rohner,2004).

2.2 KAYGI

Günlük yaşamda meydana gelen durumlar ve koşullar karşısında bireylerin gösterdiği hislere dayalı tepkiler kişisel farklılıklara bağlı olarak çeşitlilik göstermektedir. Bu tepkilerden biri de kaygıdır. Kaygı, kişide tehdit algısı yaratan soyut ya da somut bir unsura karşı verdiği tepki olarak tanımlanabilir (Budak, 2000). Kaygı, insanın doğasında var olan ve belirli bir seviyede kaldığında doğal kabul edilen bir duygusal durumdur. Optimum düzeydeki anksiyete, yaşamda karşılaşılan tehditlere yönelik koruyucu bir rol üstlenebilir (Şahin, 2019). Ancak, aşırı seviyeye ulaştığında kişinin yaşamını olumsuz yönde etkileyebilir (Kenwood vd., 2022). Birey karşılaştığı bir durumu tehdit olarak yorumlar ve gerçeğe dayanmayan düşünceler geliştirirse, kaygı ortaya çıkabilir (Özer, 2002).

Kaygıyla en fazla ilişkilendirilen duygu, korkudur. Kaygı, belirli bir nesneye dayanmazken, korku durumunun nesnesi belirlidir bu açıdan iki kavram birbirinden farklılık gösterir. Bireyin kaygıya yatkın bir mizaca sahip olması genetik faktörlere bağlı olabileceği gibi, farklı etkenlerden de kaynaklanabilir.

2.2.1 Kaygı Bozukluğunu Anlamada Teorik ve Tarihsel Perspektifler

Treffers ve Silverman (2011), 1800'lü yıllara kadar sıklıkla eğitsel alanla ilişkilendirilen çocukluk çağındaki anksiyetenin, yüzyılın 1850'den sonraki döneminde psikiyatrik bir risk faktörü olarak değerlendirilmeye başlandığını belirtmiştir. Bu süreçte, ergen ve çocuk psikiyatrisi, özgün bir disiplin olarak şekillenmeye ve kendi çerçevesini yapılandırmaya başladı. Klinik faktör olmasıyla birlikte, anksiyete alternatif ekoller açısından açıklanmaya başlamıştır.

2.2.2 Psikanalitik Kuram

Psikodinamik teori, insan tepkisinin yalnızca bilinç seviyesinde değil, bilinç alanının sınırlarının dışında yer alan etkenler ve yaşantılardan da etkilendiği teorisine dayanır (Pitman ve Knauss, 2020). Kişinin deneyimlediği durumların içinde, zihinsel süreçler ile bilincin ötesinde yani zihnin örtük işleyişi arasında güçlü bir etkileşim vardır. Bilinç seviyesinin dışında çözülemeyen deneyimlerin, genellikle endişe bozuklukları ve belirtileriyle ilişkili olduğunu savunur bu kuram (Pitman ve Knauss, 2020). Freud, bu yaşantıyı nevrotik anksiyete olarak nitelendirir (Cohen ve Kaplan, 2020). Bilincin dışındaki dürtü ve istekler, bilinç öncesi aracılığıyla bilinç seviyesine taşınabilir ya da baskılanabilir; bu ifade edilemeyen yönelimler ise anksiyete bulgusuna zemin oluşturur.

Ego, karşılanmayı bekleyen beklentilerin ahlaki yapı kapsamında değer temelli yargıları dengeler ve bu beklentileri, sosyal olarak kabul edilebilir şekilde karşılamaya çalışır (Şahin, 2019). İlkel düzeyde eğilimi olan beklentilerin karşılanması aşamasında, değer temelli yargıların kısıtlamaları ile ego'nun dengeleme çabası arasında yaşanan içsel gerilim, kaygının ana nedeni olarak görülür. Freud, anksiyeteyi farklı safha olarak iki periyodun belirlediğini bildirmiştir (Şahin, 2019). Bunları, öncül ve daha sonra meydana gelen şeklinde gruplandırmıştır

(Şahin, 2019). Öncül kaygının birinci örneği dünyaya geliş anıdır. Dünyaya geliş sırasında, anne rahmindeki stabil ortamdan ayrılarak, aydınlık, gürültü ve sıcaklık değişimleri gibi yoğun uyarılarla karşılaşır yenidoğan (Şahin, 2019). Yenidoğan sürecinde dışsal yardıma gereksinim duyar. Gözetim ve gıda teminin gecikmesi veya eksikliği, yenidoğanda fizyolojik dengesizliğe yol açar. Meydana gelen bu tepki kalıpları, bebeğin öncül anksiyete yaşadığının göstergesidir. Daha sonra meydana gelen, canlının zihinsel ve bedensel olarak ilerleme göstermesiyle birlikte, içgüdüsel beklentilerinin süperegönun gelişimiyle ortaya çıkan değer temelli yargıların sınırlamalarıyla çatışması ve egonun bu çatışmayı dengelemekte güçlük yaşaması sonucu, baskılanan arzular anksiyeteye yol açar (Şahin, 2019).

2.2.3 Bağlanma Kuramı

Kuram, insan yavrusu ile ona bakan kişi arasındaki sağlıklı yakınlık temelli ilişkileri inceler. Bağlanma, çocuğun yaşamsal olan gereksinimlerini gözetilen kişiyle, öncelikli olarak zorlayıcı bağlamda daha belirginleşen, kesintisiz bir etkileşim olarak tanımlanır, çocuğun ilgili bireyle emosyonel bağlantı kurma girişimleri olarak ifade edilir (Kesebir vd., 2011). Bebeklerin öncül yaşam ihtiyacını karşılayan kişilerle gerçekleştirdikleri etkileşimlerde bilinçli olarak farklı olarak farkında olmadan ilişki örtüntüleri şekillenir, bu örtüntüler içsel işleyen modeller olarak tanımlanır. Bu modele göre, insan yavrusunun dışarıdaki koşullara, sosyal bağlamında yer alan insanlara, kendisinin yaşamsal ihtiyaçlarını karşılayan kişiye kendisine ve kurduğu etkileşimlere dair düşünce yapısını şekillendirir. Bebeğin, öncül ihtiyaçlarını karşılayan kişiyle kurduğu etkileşimde psikolojik ve bedensel beklentileri karşılanıyorsa, sosyal çevresindeki diğer insanlara ilişkin algısı da pozitif, güvenli ve ilgi çekici olur. Ancak, bu kişiyle kurulan etkileşim olumlu değil, ilgisiz ve güvensiz olduğunda, bebeğin dünyaya ve diğer insanlara dair algısı da bu doğrultuda şekillenir (Crenshaw ve Stewart, 2019).

Yapıcı ve engelleyici etkileşimler sonucunda, bağlanma kabaca güvenli ve güvensiz olarak ikiye ayrılır. Destekleyici ve süreklilik gösteren etkileşim, ba-

kımı sağlayan ve çocuk arasındaki bağlılık içeren ve empatik, emosyonel eŐleşme içinde gerçekleşen etkileşimlerin bir sonucudur (Zeanah, 1990). Bu bağ, konuşma ritmiyle algılanan ve mimiklerle görsel etkileşim sağlanan bir süreç ile oluşur (Shore, 2009). Güveni içermeyen etkileşim, canlının yaşama dair öncül ihtiyaçlarını karşılayan kişiyle olan ilişkisinde psikolojik ve bedensel gerekliliklerinin süreğen bir Şekilde karşılanmaması ile meydana gelir. Bu durum, çocuğun kendini sevgi görmeyi hak etmeyen, değersiz biri olarak algılanmasına yol açar. Aynı zamanda, diğer kiŐileri duyarlı olmayan ve istikrarsız olarak değerlendirmesine ve çevresini güvenli olmayan, tehdit edici ve belirsizliklerle dolu bir yer olarak deneyimlemesine neden olur (Zeanah, 1990). Güvenli olmayan etkileşim örüntüleri yaşayan ocuk, duygularını yönetebilme becerilerini geliŐtirmeyecek ve bu durum kaygının zamanla kalıcı ve sürekli bir hale gelmesine sebep olacaktır (Mulhare vd., 2010).

2.2.4 Bilişsel Kuram

Canlı organizmanın deneyimlediği durum, kurama göre savunma tepkisini harekete geçiren algıya dayanan zihinsel bir süreç olarak tanımlanır. Bu kurama göre, endişe genellikle organizmanın bir durumu içeren süreci tehlikeli, potansiyel risk içeren veya tehdit edici olarak değerlendirmesinden kaynaklanır. Kişinin deneyimlediği tehdit algısı, sıklıkla gerçekçi olmayan Şekilde değerlendirilir. Yani organizma, zararlı etkilerin ihtimalini olduğundan fazla değerlendirir. Kişinin çevresinde karşılaştığı uyarınları yorumlama biçimi, emosyonel, fizyolojik ve tepkisel mekanizmalarını aktive eder (Sweeney ve Pine, 2004). Rasyonel olmayan ya da işlevsel nitelik taŐımayan düşünceleri de ele alır kuram (Türkçapar, 2018). Zihine ilk gelen düşünceler olarak değerlendirilir genellikle bu tür düşünceler. Bir deneyim sırasında, ayrıntılı değerlendirme yapılmadan zihinde çok kısa süre içinde beliren ve doğru kabul edilen yargılardır otomatik düşünceler. Kişilerin, olayı rasyonel bir temelde değerlendirmeden geliştirdiği düşünceler, kaygıya ve buna bağlı davranışsal tepkilerin ortaya çıkmasına yol açar (Türkçapar, 2018).

2.2.5 Davranışçı Kuram

Kurama göre kaygı, kişinin iç dünyasında deneyimlediğinden çok, dışa vurulan davranışlarla ilişkilendirilen bir durum olarak ele alınır. Davranış terapistleri endişeyi bir eğilim ya da duygusal deneyim olarak değil, özgül durumlarda meydana gelen davranış örüntüleri olarak değerlendirmektedir. Bu bakış açısında kaygı, iki sınıfa ayrılır: kişide ortaya çıkan belirtileri değerlendirmek için kullanılan çıkarımsal bir kavram ya da çeşitli senaryolar veya deneyimlerde ortaya çıkan ayırt edici tepkilerin sınıflandırılmasıdır (Delprato ve McGlynn, 1984). Başlangıçta tepki oluşturulmayan uyarın, rahatsız edici deneyimler ve şiddetli etkileri olan durumlar birden fazla kez ilişkilendirildiğinde, birey için tehdit algısı oluşturan bir uyarana dönüşür (Aydın, 2017). Kaygıya bağlı zorlanmaların süreğenliğini sağlamasında büyük ölçüde edimsel koşullanma ile bağlantılıdır. Kişinin, kendisi için tehdit oluşturan koşullardan kaçınma davranışı, başlangıçta kişinin stresini azalttığı için olumsuz pekiştirme ile sağlamlaşır ve zamanla rutin haline gelir (Aydın, 2017).

2.3 ÇOCUKLUK ÇAĞI KAYGI

Çocukluk ve ergenlik döneminde, anksiyete bozuklukları sıklıkla rastlanan bir durumdur. Anksiyete, erken çocukluk ve okul öncesi döneminde de gözlemlenmektedir bu nedenle bu çağdaki çocuklar için önleyici girişim önemlidir. Çocuk, dünyaya kendine özgü nitelikleriyle gelir ve bu kalıtsal özellikleri, çevresel faktörlerle etkileşim içinde şekillenir. Çocukların içsel nitelikleri ve bireysel yapıları ketlendiğinde kaygı gelişebilir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2007).

Boylamsal incelemelerin eksikliği nedeniyle, farklı anksiyete türlerinin erken çocukluk dönemindeki görülme oranı ve bu durumların orta çocukluk veya ergenlik dönemine kadar devam edip etmediği henüz net olarak bilinmemektedir (Wichstrøm vd., 2012). Belirli korkuların, çocukların içinde bulunduğu bilişsel ve duygusal evreye bağlı meydana çıkması olağan bir süreçtir. Ancak, kapsamlı bir

inceleme için semptomların derecesi, süreğenliği, başladığı dönem, ne kadar sürdüğü ve sebep olduğu zorlantı ile fonksiyon kaybına dair kapsamlı bilgilere ihtiyaç duyulur; bu bilgiler ise klinik incelemeler ile elde edilir (Wichstrøm vd., 2012).

Çocukların yaşadığı anksiyete çeşitleri, ayrılık anksiyetesi, panik bozukluk, belirli fobiler, seçici konuşmazlık, agorafobi, sosyal anksiyete ve yaygın kaygı olarak kategorize edilebilir.

2.3.1 Genel Kaygı

Günlük hayatın çeşitli alanlarında endişe duymaya eğilimli olma somut bir sebep olmadan süreğen biçimde bir tedirginlik hali yaşama durumudur. Yoğun seviyede olup yönetilemeyen endişe durumlarıdır. Bunu deneyimleyen çocuklar, herhangi bir gerginlik durumunda en olumsuz senaryonun gerçekleşeceğine inanırlar. Bu durumu yaşayan çocuklar, belirsiz durumlara karşı tolerans göstermezler, her ayrıntıyı önceden organize etmeye çalışır, öngörülemeyen değişimlerden kaçınır ve belirsizliğe adım atmaktan sakınırlar (Chansky, 2009). Günlük yaşantılarında standart durumlar bile endişe kaynağı olabilir, öngörülebilirliği tercih ederler ve belirsizlikten kaçınarak yeni deneyimlere girmekten çekinirler (Güler ve Totan, 2016)

2.3.2 Seperasyon Kaygısı

Çocuğun ebeveynleri veya bağlandığı kişilerden ayrılma deneyimi yaşarken içinde bulunduğu bilişsel ve duygusal evreye uymayan, şiddetli, kalıcı bir endişe yaşama durumudur. Çocuğun öncelikli olarak annesinden ayrılmakta güçlük yaşaması ve bu durumdan korku duyması olarak tanımlanmaktadır (Rapee vd.,2014). Ayrılmanın ardından, çocuğun kendisine veya bakım verenlerine zarar gelebileceği, bakım verenleriyle yeniden bir araya gelemeyeceği gibi düşüncelerden dolayı endişe yaşamasını kapsamaktadır. Ayrılma anını henüz yaşamadan veya ayrılma teşebbüsleri sırasında belirgin bir huzursuzluk deneyimleri (Eisen ve Schafer, 2005). 24-36 aylık çocukların bakımını üstlenen ana kişiden ayrılma sırasında huzursuzluk deneyimlemesi gelişimsel sürecin doğal

bir parçası olarak ele alınırken, benzer tepkinin 48-60 ay aralığındaki çocuklarda görülmesi genel olarak profesyonel destek gerektiren bir ayrılık kaygısına işaret ediyor olabilir (Eisen ve Schafer, 2005). Bu evrede sıkça karşılaşılan anksiyete bozukluklarından biri ayrılık kaygısıdır. Ayrılma endişesi birçok çocuğun deneyimlediği bir durumdur. Bir durumun tanı olarak değerlendirilebilmesi için derecesi, süreğenliği ve çocuğun yaşantısına etkisi göz önünde bulundurulmalıdır (Güler ve Totan, 2016).

2.3.3 Panik Bozukluk

Panik atakların ortaya çıkmasıyla süregelen bir durumdur ve daha öncesinde bu deneyimi yaşamış çocuklar, bir kez daha aniden bu nöbetleri deneyimleyecekleri konusunda kaygı hissederler. Panik atak, bireyi etkileyen yoğun kardiyovasküler ve fizyolojik semptomlarla beklenmedik şekilde ortaya çıkan korku durumlarıdır. Panik ataklar sırasında, çocuklar hayati bir tehlike içinde olduklarını ve kognitif işlevlerinin yok olacağını düşünürler (Chansky, 2009).

2.3.4 Özgül Fobiler

Belirli bir nesne veya duruma karşı rasyonel temeli olmayan, süregelen ve baskın bir korku hissiyle karakterize edilen durumdur. Çocuklar içinde buldukları bilişsel ve duygusal evrelerine bağlı olarak çeşitli fobiler deneyimleyebilirler, bu durum çocuğun yaş aralığına bağlı olarak olağan karşılanır fakat bu durum çocuğun günlük yaşama dair görevlerini ve kendisini belirgin derecede olumsuz etkiliyorsa, fobi olarak ele alınabilir (Ginsburg ve Walkup, 2004). Çocuklardaki belirli fobiler çeşitli meteorolojik olaylar, eklem bacaklılar, belirli fauna türleri, fiziksel çevre öğeleri gibi durumlarla örneklendirilebilir (Rape vd., 2014).

2.3.5 Agorafobi

Agorafobi, belirli durumlarda bulunulan ortamdan çıkışın mümkün olmayabileceği veya destek alınmasının zor olabileceği düşüncesinden kaynaklanan

çeşitli durumlarda meydana çıkan anksiyete veya korku ile açıklanmaktadır. Bu korku sıklıkla çocuğun panik atak ile benzer biçimde kontrol kaybına yol açabilecek belirtiler yaşama veya toplumsal açıdan rahatsız edici ya da hareket kabiliyetini sınırlayıcı durumlarla karşılaşma ihtimali üzerine odaklanır. Bu korkuyu deneyimleyen kişiler genellikle bu çevrelerden kaçınır veya destek almak için bir eşlikçiye ya da bakım sağlayıcıya ihtiyaç duyar (Balaram ve Marwaha, 2024). Agorafobi, DSM-5-TR kaynağına göre kişinin kamusal ulaşım araçlarını kullanmak, geniş ve açık mekânlarda bulunmak, kapalı ve sınırlı ortamlarda yer almak, sırada durmak veya kişilerarası alanda bulunmak ya da evin dışında tek başına olmak gibi durumlarından en az ikisi hakkında uzun süre belirgin korku yaşaması ile tespit edilir (Balaram ve Marwaha, 2024).

2.3.6 Seçici Konuşmazlık

Bir çocuğun sözel ifade becerisine sahip olmasına rağmen, belirli toplulukların bulunduğu çevrelerde, genellikle eğitim gördüğü kurumda, yaşatlarının ve çevresindeki bireylerin yanında konuşmaktan kaçınması ile karakterize edilen bir kaygı bozukluğudur (Tunca ve Akdemir, 2020). Seçici konuşmazlığın meydana çıkması kalıtsal, kişiliğe özgü özellikler, çevresel ve biyolojik etmenlerin etkileşimi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu durum çocuklarda genellikle iki ile dört yaş arasındaki dönemde ortaya çıkmaktadır. Elbette, eğitim sürecinin başladığı periyotta çocukların iletişim kurarak sözel ifadeden kaçınması olağan bir periyod olarak değerlendirilir. Bu nedenle, sözel ifadeden kaçınmanın tanı ölçütü olarak kabul edilmesi için bu durumun minimum otuz gün süresince devam etmesi gerekmektedir. Ancak, bu süre eğitime başlangıcın ilk otuz gününü kapsamaz, çünkü bu dönem, çocukların yeni girmiş olduğu kişilerarası ortama uyum göstermeleri için olağan bir alışma dönemi olarak görülür.

2.3.7 Sosyal Kaygı

Çocuğun kişilerarası etkileşimler kurduğu anda ya da diğer kişilerin olduğu çevrede bulunurken deneyimlediği tedirginliktir (Rapee vd.,2014). Bu du-

rum, çocuğun alışılmış ya da yeni karşılaşılan sosyal ortamlarda diğerleriyle etkileşimi sırasında çekingenlik, sosyal olarak geri çekilme ve sözel ifadede yetersizlik gibi tepkiler göstermesine yol açabilir (Gazelle ve Rubin, 2010). 4-6 yaş aralığında bireyler, daha önceden sosyal temas kurmadıkları kişilere sınırlı sosyal tepkiler gösterebilirler, fakat dilsel etkileşimler ve uygun kişilerarası uyarılar aracılığıyla etkileşim başlatabilirler. Şiddetli seviyede sosyal anksiyete belirtileri sergileyen çocuk, kişilerarası etkileşimden geri durma eğilimi sergileyebilir ve bu kaçınma, çocuğun gündelik yaşantısında belirgin sınırlılıklara sebep olabilir (Öztürk, 2014). Bu durumu yaşayan çocuklar, konsantrasyon yeteneklerinde zorlanabilir ve kişilerarası ortamlarda yüzlerinde belirgin bir renk değişimi yaşayabilirler (Öztürk, 2008). Sosyal kaygısı olan çocuklar, etrafındakilerin kendilerine alaycı bir tavır sergileyip sergilemediğini ya da olumsuz sözler söyleyip söylemediğini dikkatle gözlemlerler (Chansky, 2009). Sosyal anksiyete seviyesinin yükselmesi, çocuğun bedensel bazı huzursuzluk yaratan tepkiler geliştirmesine yol açar. Bu duruma bağlı olarak, kızarma, kas seğirmesi ve hiperhidroz gibi reaksiyonlar ortaya çıkabilir (Özdel, 2021). Okul öncesi dönemde meydana gelen sosyal anksiyete belirtileri, çocuğun ilerleyen yaş dönemleriyle kalıcılığını sürdürebilmekte ve bireyin gelişim sürecine eşlik edebilmektedir. Sosyal kaygı, sadece kişilerarası etkileşimi güçleştirmekle kalmaz, bu duruma ek olarak çocuğun yaş grubundaki kişilerle etkileşiminin azalması ve toplumdaki uzaklaşmasına da yol açar. Çocukluk çağında kaygı prevelansı yüksek biçimde meydana gelen durumdur fakat çocukların mental sağlıkla ilişkili profesyonel destek talebi sıklıkla dışa yöneltilmiş davranış problemleri, konsantrasyon güçlükleri, diyetetik işlevsellikte bozulmalar ve kendine yönelik hasar verici davranışlar olarak görülmektedir. Bu durumun meydana gelmesinin nedeni, anne ve babaların anksiyeteyi çocuğun kişiliğiyle bütünleşmiş duygusal tepki biçimi olarak değerlendirmesi ve bu duruma bağlı çocuğun gündelik yaşamda deneyimlediği güçlükleri algılayamamalarıdır (Rapee vd.,2014).

2.4 DUYGU

Kişinin yaşantıları sonucunda şekillenen ve iç dünyasını yansıtan durum duygu kavramı olarak ele alınır. Duygular, bireyin yaşantısına verdiği tepkileri ve bu yaşantılara yönelik vereceği kararları büyük ölçüde belirler. Duygu kavramı sürekli gelişen ve çok katmanlı yapıya sahiptir. Kişinin, yaşadığı durumu nasıl algıladığı ve o durumdan ne beklediği, duyguların oluşumunda belirleyici rol oynar. Duygular, kişinin yaşantılarına ve öznel farklılıklarına bağlı olarak şekillendiği için kesin çizgilerle tanımlanamadığından literatürde çeşitli duygu tanımları bulunmaktadır. Gross (2014), duyguların bireyin dış çevreden gelen uyaranlara karşı sergilediği tepkiler ile meydana çıkan kognitif, fizyolojik ve davranışsal öğeleri kapsayan karmaşık yapı olduğunu ifade etmektedir. Goleman (2016), duyguyu bireyin karşılaştığı gelişmeler sonucunda deneyimlediği hisler ve hislere özgü değerlendirmeleri ile şekillenen zihinsel ve fizyolojik süreçler olarak tanımlamaktadır. Duygu kavramına yönelik yaklaşımlar incelendiğinde, duygunun yalnızca duygusal deneyimle açıklanamayacağı ve kişinin deneyimlediği duygusal süreç ile düşünceleri, fizyolojik tepkileri ve ruhsal durumlarını içeren bütüncül bir süreç olduğu yönünde genel bir kabul bulunmaktadır (Gross, 2014).

2.4.1 Duygu Düzenleme

Amaçlarına erişmek için kişinin emosyonel yanıtlarını gözlemleyip değerlendirdiği ve değiştirmekten yükümlü bulunduğu hem dışsal hem içsel mekanizmaları barındıran bir süreçtir duygu düzenleme (Thompson, 1994). Günlük hayatlarında çeşitli emosyonel uyarıcılarla karşılaşan kişiler, işlevlerini koruyabilmek adına bu uyarıcıları yönetmek durumundadır. Çeşitli ruhsal rahatsızlıkların meydana gelmesi ve süreğenliğinde kritik bir unsur olarak değerlendirilmektedir (Rehm ve Staiger, 2018). Duygu kontrolünü şekillendiren unsurlar arasında kişinin doğuştan gelen eğilimleri, kişisel özellikleri ve psikolojik süreçleri yer alır (Kaya, 2021). Kişinin deneyimlediği hisleri konusunda denetiminin olması, duy-

gularını kontrol edebilmesi ve duygularını regüle edebilmesi sosyal çevrede başkalarıyla etkileşimde bulunma ve uyum sağlama yetisi açısından oldukça kritiktir. Bireyin yaşamı boyunca güçlüklerle karşılaşmasına sebep olabilir, duyguları kontrol etme yetisindeki eksiklik (Gross ve Thompson, 2007). Duygu düzenleme, duygusal tepkilerin oluşumunda önemli bir unsurdur. Duygu düzenleme kavramını açıklayan süreçlerde çeşitli stratejiler yer almaktadır. Bu kavramı açıklayan bilimsel literatürde en çok kabul gören yaklaşımlardan biri süreç modelidir. Gross (2015) tarafından geliştirilen Süreç Modeli, kişilerin emosyonel süreçlerini nasıl yönettiğini beş temel boyutta açıklar. Bu modelde süreç durumun seçimi, durumun düzenlenmesi, dikkatin yayılması, bilişsel değerlendirme ve tepkilerin düzenlenmesi aşamalarından oluşur. Bu stratejileri, Parkinson ve Totterdell (1999) bilişsel ve davranışsal olarak iki ana kategoriye ayırmaktadır. Bilişsel stratejiler, bireyin içsel düşünce süreçlerini değiştirerek duygularını kontrol ederek düzenlemesine dayanırken davranışsal stratejiler ise bireyin çevresel etmenleri düzenleyerek duygularını yönetmesini içerir. Farklı yaşam dönemlerinde, çocukluk ve erişkinlikte yaşanan duygu yönetimi problemlerinin psikolojik sorunlarla bağlantılı olduğu bildirilmektedir (Bilge ve Sezgin, 2020). Araştırmalar, sosyal kaygının, duygu düzenleyici sinir devrelerinde yaygın bir işlev bozukluğu bağlantılı olduğunu ileri sürmektedir (Brühl vd., 2013). Bu nedenle, duygu düzenleme becerilerinin hem çocukluk hem de yetişkinlik döneminde bireyin işlevselliğinde kritik bir rol oynadığı göz önüne alınarak, bu çalışma kapsamında 4-6 yaş aralığındaki çocuklarda incelenmesi amaçlanmaktadır.

2.4.1.1 4-6 Yaş Aralığındaki Çocuklarda Duygu Düzenleme

Gündelik yaşamda karşılaştığı yaşantılara paralel olarak çocuk, düşük uyarılma seviyesinden şiddetli gerilim veya korku içeren yoğun uyarılmışlık durumuna geçiş yaşayabilir. Bu yaşantılara bağlı olarak, çocuğun işlevselliğini sürdürebilmesi için emosyonel süreçlerinin düşük ve yoğun uyarılma seviyeleri arasında istikrarlı bir denge kurması büyük önem taşımaktadır. Olası bir tehlikeyi deneyimlediğinde ve aktif hale geldiğinde, çocuğun içsel düzenleme sisteminin

bunu biyolojik açıdan dengelemesi güçleşir (Booth ve Jernberg, 2024). Tehdit durumunun meydana çıkması ile korteksin işlevselliği azalır, bilişsel beceriler ve akıl yürütme yetisi kısıtlanır. Bu yaş aralığındaki çocukluk döneminde, emosyonel yaşantıların çeşitlenmesi ve sosyal ortamların yaygınlaşması ile, duygu düzenleme bu süreçte kazanılması gereken önemli bir yetkinlik haline gelmektedir. Bu dönemde, hareket becerileri, bilişsel ve duygusal gelişim alanlarında kısa sürede belirgin ve hızlı dönüşümler gerçekleşir (Stifter ve Augustine, 2019). Gelişim evrelerinde yaşanan dönüşümlerle birlikte, çocukların emosyonel yanıtları anlama yetisi artar ve buna bağlı olarak duygu yönetme yetkinlikleri de ilerleme kaydeder. Okul öncesi yıllarda, çocukların ifade edici dil becerilerindeki ilerleme, duygu yönetme yetkinliklerini destekleyen kritik bir unsurdur (Cole vd., 2010).4-6 yaş aralığındaki çocuklar, duygularını dengeleyebilmek için bir yetişkinin rehberliğine gereksinim duyar (Stifter ve Augustine, 2019).

2.5 EBEVEYNLERİN KABUL RET TUTUMU İLE SOSYAL KAYGI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Çocuklar belirgin şekilde sosyal anksiyete deneyimlediklerinde, çevresel etkileşimlerden uzaklaşma, ilişki mesafe koyma ve içinde bulunduğu gelişim sürecine bağlı aktivitelerden geride durma gibi davranış örüntüleri sergileyebilmektedir (La Greca vd., 1988). Ancak, yapılan araştırmalar anne kabulünün, çocukların kaygı ile ilişkili kaçınma davranışlarını önemli ölçüde hafiflettiğini ortaya koymuştur (Shimshoni vd.,2018). Okul öncesi dönemdeki çocuklarda anne kabul ve reddinin incelenmesinin büyük bir önem taşıdığını göstermektedir. Çocukların bakımverenleri tarafından düşmanca ve reddedici davranışlar görmesiyle birlikte çocuklarda çevrelerindeki insanlar tarafından kabul görmemekte, güvensizlik ve çekingenlik gibi kişilik özellikleri geliştirmektedir (Gander ve Gardiner, 2010). Literatür incelendiğinde, okul öncesi döneme ilişkin araştırmalarda çocukların ebeveyn onaylama ve reddetme düzeyiyle sosyalleşme becerileri ve kişilerarası problem çözme yetileri arasındaki ilişkilerin sıklıkla ele alındığı ve anlamlı ilişkiler bulunduğu gözlemlenmiştir. Sosyal beceri sergilemekte

yaşanan güçlüklerin sosyal kaygı ile olan ilişkisi kanıtlanmıştır. Sosyal becerileri yetersiz olan kişiler, toplumsal ortamlara katılma konusunda kaygı yaşayabilir ve çekingenlik hissedebilir (Bacanlı, 1999). Bu bulgular doğrultusunda, okul öncesi dönemde annenin çocuğunu kabul etme ya da reddetme seviyesi ile çocukların sosyal kaygı düzeyi arasında bulunan bağlantının araştırılmasının önemi açıkça ortaya çıkmaktadır. Anne kabul ve reddinin çocuğun sosyal kaygısı üzerindeki etkilerinin, farklı yaş gruplarında ampirik bulgularla desteklendiği görülmektedir.

Tezcan'ın (2015) yaptığı çalışmaya göre, annelerdeki kabul edici ve reddedici yaklaşımlarının çocukların sosyal anksiyetelerine bağlı etkileri değerlendirilmiştir. Araştırma, sınıf kademesi beş olan 441 çocuğun içinde bulunduğu örneklem ile yürütülmüştür. Bulgular, çocukların sosyal anksiyete derecelerinin çocukların annelerinden algıladıkları kabul edilmenin veya reddedilmenin ve düşmanlık faktörü tarafından anlamlı bir şekilde yordandığını göstermiştir.

Gülay (2011), beş ve altı yaş aralığında çocukların sosyal yeterlik seviyeleri üzerinde ebeveynlerin kabul edicilik ve reddedicilik eğilimlerini değerlendirmiştir. Çalışmada, anne ve babaların yetiştirmekte olduğu çocuklarına yönelik sergilediği kabul edici tutumlarının artmasının, bu yaş aralığındaki çocukların sosyal yeteneklerini gündelik yaşamda sergileme yeteneklerini desteklediği elde edilmiştir.

Tepeli ve Yılmaz (2013), 5-6 yaş grubunda yer alan bireylerin sosyal çözüm geliştirme becerilerinin, annelerin kabul etme veya reddetme seviyelerine bağlı olarak nasıl değiştiğini değerlendirmiştir. Annelerin çocuklarına karşı ret seviyesi çocukların sosyal problem çözme becerilerini anlamlı düzeyde değiştirdiği rapor edilmiştir.

Lieb vd. (2000), anne ve babaların çocuklarıyla kurdukları ilişkide aşırı reddeci ve korumacı olmalarının, çocuklarda sosyal fobinin yükselmesiyle ilişkili olduğunu belirtmiştir.

Peixoto vd. (2023), 54-82 ay yaş aralığında olan çocukların anneleri tarafından algıladıkları kabul- ret seviyeleri ile çocukların sosyal ve duygusal yeterlilikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çocukların yaş grubu ile annelerin eğitim

seviyesi kontrol edildikten sonra, çocukların anneleri tarafından algıladıkları reddin çocukların sosyal becerilerine bağımsız bir etkide bulunduğunu göstermiştir. Daha yüksek seviyede annesi tarafından reddedildiğini algılayan çocukların sosyal becerilerinin olumsuz etkilenecek azaldığı görülmüştür.

Yazdkhasti ve Harizuka (2006), çocukların mizaç özellikleri ile annelerinin kabul ve reddedilme algılarının, davranışsal problemler çocukluk anksiyetesi üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Araştırmada, çocuğun annesi tarafından reddedici tutumlar deneyimlemesinin çocuklardaki kaygı seviyesinin belirgin bir etken olduğu ve kalıtsal duygusal niteliklerinin kişilerarası problemlerle ilişki olduğu bulunmuştur.

2.6 SOSYAL KAYGI İLE DUYGU DÜZENLENME BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Alanyazın değerlendirildiğinde, yetişkin örneklem grubu ile yürütülen çalışmalar, duygusal düzenleme yetenekleri ile sosyal anksiyetenin birbirleri ile etkileşimde olduğunu sunmaktadır (Keil vd., 2017; Rusch vd., 2012). Alanyazındaki değerlendirmeler, yetişkinlerde emosyon düzenleme yetenekleri ile sosyal anksiyete arasında ters yönlü bir ilişki bulunduğunu göstermektedir (Schneider vd., 2016). Sosyal kaygı durumu, kişilerarası etkileşimler anında duygusal denetim becerilerinde oluşan zorluklar ve kişinin kendi deneyimlerine yönelik pozitif içeriğin azalmasıyla ilişki içinde değerlendirilen bir durum biçiminde nitelendirilmektedir (Kashdan vd., 2011). Okul öncesi dönemde sosyal yetenekler, problemleri davranışlar veya problem çözme becerileri ile duygu düzenleme arasındaki ilişki üzerine çalışmalar yapılmıştır. Sosyal anksiyete, okul öncesi dönemde ortaya çıkmaya başlayan ve ilerleyen yaşlarda da sürebilen bir durumdur. Kaygının, çocuğun gelişiminin her alanında etkili olduğu ve bu nedenle okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal kaygısı ile ilişki olabilecek değişkenleri araştırmanın önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir.

Keil vd. (2017), çocukluk döneminde sosyal kaygı bozukluğu ve karma kaygı bozukluklarının çocukların duygu düzenleme becerileri üzerindeki etkilerini inceledikleri çalışmada sağlıklı çocukları da kontrol grubu olarak çalışmaya eklemiştir. Sosyal kaygı bozukluğu ve karma kaygı bozukluğu olan bireylerin kontrol grubunda yer alan çocuklara oranla daha düşük adaptif ve daha yüksek maladaptif duygu düzenleme becerileri stratejileri kullandığını tespit etmiştir.

Sackl-Pammer vd. (2019), sosyal kaygı bozukluğu olan ergenlerin kontrol grubuna oranla daha az adaptif duygu düzenleme stratejisi kullandığını, ancak daha fazla maladaptif stratejiye başvurduğunu bulmuştur. Maladaptif duygu düzenleme stratejileri ile sosyal anksiyetenin birbirleriyle ilişkisinde pozitif bir ilişki bulunmuştur.

Lee ve Kim (2019), sosyal kaygı ile ilişkisel saldırganlık arasındaki ilişkide duygusal düzenleme becerisinin aracı etkisini incelemiştir. Çalışmanın örneklemini, ilkokulda 4., 5. ve 6. sınıfta okuyan kız öğrenciler oluşturmaktadır. Duygu düzenleme ile sosyal kaygı değişkenleri arasındaki ilişkinin yönü negatif ve anlamlıken, sosyal kaygı ile ilişkisel saldırganlık arasında ilişkinin yönü pozitif ve anlamlıdır.

2.7 EBEVEYNLERİN KABUL RET TUTUMU İLE DUYGU DÜZENLEME BECERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Çocukların gelişim evresinde, bakım verenlerin (anne, baba) çocuklarıyla kurduğu iletişim tarzı, çocukların bedensel ve psikolojik ihtiyaçlarına yanıt verme şekilleri, çocuklara duygu düzenleme becerilerini geliştirmelerinde rehberlik eder ve model oluşturur (Huberty, 2012) Ebeveynlerle özellikle anne ile kurulan ilişkilerin, çocuğun duygu düzenleme becerileri üzerindeki etkisi, ampirik araştırmalarla kanıtlanmıştır.

Bayındır vd. (2017) , annelerin kabul edicilik ve reddedicilik seviyeleri ile okul öncesi yaş aralığında yer alan çocukların sosyal beceri ve duygu düzenleme yetenekleri arasında bulunan ilişki değerlendirilmiştir. Annenin çocuğuna yönelik kabul düzeyinin, çocuklarda duygu düzenleme becerileriyle olumlu yönde

anlamli bir etkileşim gösterdiği saptanmıştır. Annelerinden daha yüksek düzeyde kabul gören, çocukların duygu düzenleme yeteneklerinin ve sosyal yetkinliklerinin daha fazla tespit edilmiştir.

Tepeli vd. (2014) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada, anaokuluna giden 5 ve 6 yaş grubundaki öğrencilerin duygu tanıma yeteneklerinin, annelerinin kabul-red düzeylerine bağlı olarak nasıl değişiklik gösterdiği incelenmiştir. Çalışmanın bulguları, soğukluk/şefkat eksikliği, kayıtsızlık/ihmal, ayrışmamış reddedilme ve toplam reddedilme gibi alt boyutlardan düşük puan alan annelerin çocuklarının duygu tanıma becerilerinin daha yüksek olduğunu göstermiştir.

Sarıtaş Atalar ve Altan Atalay da (2018) ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkilerinde kabul edici tutumlarına bağlı olarak çocukların ebeveynleriyle olan olumlu deneyimlerinin çocukların olumsuz duygularla başa çıkmalarına destek olduğunu belirtmiştir.

McDowell ve Parke (2000), olumlu ve olumsuz duyguların sergilenmesine yönelik kurallar konusundaki farklı bilgi düzeylerinin, ebeveynlerin etkileri ve akranlar üzerindeki etkileri bağlamında incelendiğini belirtmiştir. Araştırma, yüksek düzeyde olumlu ebeveyn yaklaşımının (yüksek sıcaklık, düşük reddedilme) ve düşük ebeveyn kontrolünün, çocukların uyumlu duygu düzenleme becerileri geliştirmesiyle ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu bulgular, çocukların duygu düzenleme becerilerini geliştirmelerinde ebeveynlerin önemli rolü olduğunu göstermektedir.

Karaduman (2021), çalışmasında 4-5 yaş aralığında çocuğa sahip olan anne ve babaların çocuklarına yönelik onay ve red kademeleri ile çocukların duygu yönetme yetenekleri ve duygu yönelimli ve davranış yönelimli problemleri arasında kurulan ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın sonucunda, örneklemin duygularını regüle etme yetenekleriyle annelerin ve babaların red dereceleri ilişkisi anlamlı ve negatif bulunmuştur. Annenin çocuğuna yönelik red tutumu ile çocukların tepkisel ve emosyonel sorunları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir; babaların çocuklarına yönelik düşmanlık/saldırganlık ve ayrıştırılmamış red dereceleriyle çocukların emosyonel ve tepkisel sorunların alt boyutlarında bağlantı elde edilmiştir.

BÖLÜM 3

3. AMAÇ VE HİPOTEZLER

3.1 ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu araştırmada, annelerin çocuklarına yönelik kabul ve red davranış eğilimleriyle çocukların anneleri tarafından algılanan sosyal anksiyete düzeyleri arasındaki etkileşimde çocukların anneleri tarafından algılanan duygu düzenleme becerilerinin aracı rolü incelenecektir. Çalışma, annelerin tarafından değerlendirilen çocukların duygu düzenleme becerilerinin, annenin çocuğuna yönelik kabul ve red tutumuyla annelerin algıladığı çocukların sosyal anksiyete seviyeleri aralarındaki ilişkide aracılık işlevini göstermeyi amaçlamaktadır. 4-6 yaş aralığında, bireyin hayatında önemli ölçüde etkili olan annenin çocuğuna yönelik sergilediği onaylayıcı ya da reddedici tutumun, çocuk perspektifinden değerlendirilme biçimi, çocuğun çevresel uyaranlara yönelik sergilediği tutumu belirler (Gander ve Gardiner, 2010). Sosyal anksiyetenin altında yer alan etkenleri ve işleyiş yapısını araştıran literatürde, ailenin rolü belirgin olarak ele alınmış; çocuk ile ailesi arasındaki etkileşimin çocukta sosyal kaygı durumunun varlığını etkileyebileceğine dair bulgular yer almaktadır (Bögels vd., 2001). Alanyazında, çocukların sosyal kaygı seviyelerinin çocuklarının anne ve babalarının onlara yönelik kabul ve red tutumları ile ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır. (Bögels vd., 2001; Lieb vd., 2000). Türk aile yapısında, çocukların babalarıyla kurdukları bağlara kıyasla anneleri ile daha güçlü bağlar oluşturdıkları ifade edilmektedir (Sunar ve Fişek, 2005). Bu durum, erken yaş çocukluk döneminde annelerin çocuklarına karşı sergiledikleri kabul edici ve reddedi tutumları daha ayrıntılı incelemenin önemini vurgulamaktadır. Aynı zamanda, Tepeli ve arkadaşlarının (2014) yürüttüğü bir çalışma, annelerinden kabul edici tutum gören okul öncesi dönemdeki çocukların emasyon anlama düzeylerinin

daha fazla olduğu sonucunu göstermiştir. Aynı zamanda, Tepeli ve arkadaşlarının (2014) yaptığı bir çalışmada, annelerinden kabul edici tutumu deneyimleyen okul öncesi dönemdeki bireylerin emasyon anlama becerilerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yapılan çalışmalar, annenin çocuğunu kabul etme düzeyi ile çocukların duygusal düzenleme yetenekleri arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki göstermektedir (Bayındır vd., 2017). Bu çalışma, daha önce 4-6 yaş aralığında çalışılmamış konuyu ele alarak, annelerin çocuklarına yönelik kabul ve red davranış eğilimleriyle annelerin algılarına göre çocukların sosyal anksiyete düzeyleri arasındaki ilişkide anneler tarafından algılanan çocukların duygu düzenleme becerilerinin aracı rolünü değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

3.2 ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

H1: Annenin çocuğuna yönelik red tutumu ile çocuğun sosyal kaygı düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

H2: Annenin çocuğuna yönelik red tutumu ile çocuğun duygu düzenleme becerisi arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

H3: Çocuğun duygu düzenleme becerisi ile çocuğun sosyal kaygı düzeyi arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

H4: Annenin çocuğuna yönelik red tutumu, çocuğun sosyal kaygısı üzerinde pozitif yönde anlamlı bir yordayıcı etkiye sahiptir.

H5: Annenin çocuğuna yönelik red tutumu, çocuğun duygu düzenleme becerisi üzerinde negatif yönde anlamlı bir yordayıcı etkiye sahiptir.

H6: Çocuğun duygu düzenleme becerisi, çocuğun sosyal kaygı düzeyi üzerinde negatif yönde anlamlı bir yordayıcı etkiye sahiptir.

H7: Annenin çocuğuna yönelik red tutumu ile çocuğun sosyal kaygı düzeyi arasındaki ilişkide çocuğun duygu düzenleme becerisinin anlamlı bir aracı etkisi vardır.

BÖLÜM 4

4. YÖNTEM

4.1. ÖRNEKLEM

Çalışma, 4-6 yaş aralığında en az bir çocuğa sahip ve araştırmaya gönüllü olarak katılmayı onaylayan annelerden veri toplanarak yürütülmüştür. Çalışmanın dışlama kriterleri, 4-6 yaş aralığı dışında çocuğu olan anneler, çalışmada yer alan kontrol sorularını doğru yanıtlamayan, ölçek maddelerini eksik dolduran katılımcılar olarak belirlenmiştir. Ek olarak, nörolojik veya psikiyatrik tanıya sahip olan anneler ve çocuklar araştırmaya dahil edilmemiştir.

4.2 VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

4.2.1 Sosyo-Demografik Bilgi Formu

Araştırma kapsamında oluşturulan sosyodemografik bilgi formu; çocuğun yaşı, bir okul öncesi kuruma (anaokulu/kreş) gidip gitmediği, yaşanılan yerleşim bölgesi (şehir/kırsal), annenin yaşı ve eğitim düzeyi gibi temel bilgileri içermektedir. Aynı zamanda, annenin çalışma durumu ve aylık gelir düzeyi ile annenin ve çocuğun herhangi bir psikiyatrik tanı alıp almadığına ilişkin bilgilerde toplanmıştır. Ek olarak, babanın eğitim düzeyi ve aylık gelir durumu da form kapsamında değerlendirilmiştir.

4.2.2 Ebeveyn Kabul Red (Anne Formu) Ölçeği

Ebeveynlerin çocuklarına yönelik sergiledikleri davranış ve tutumları incelemek amacıyla Rohner, Granum ve Saveedra katkılarıyla 1978 yılında ‘‘Ebeveyn Kabul Red Ölçeği’’ ismiyle oluşturulmuştur.

Ölçüm aracı, uzun ve kısa form olarak kullanılabilen, yürütülecek araştırma çerçevesinde 24 soruyu kapsayan form kullanılacaktır. Ölçüm aracı, dört

alt faktörü kapsamaktadır. Alt ölçekler sırasıyla Sıcaklık/Şefkat, Düşmanlık/Saldırganlık, Kayıtsızlık/İhmal ve Ayrışmamış Red boyutlarını içermektedir. "Sıcaklık/Şefkat" faktörü toplam sekiz maddeyi kapsamaktadır ve bu boyuttan meydana gelebilecek toplam skor 8 ile 32 arasında değişmektedir. Red toplam puanının hesaplanmasında, sıcaklık alt ölçeğine ait tüm maddeler tersine çevrilerek soğukluk faktörü olarak kapsamında ele alınmaktadır. "Düşmanlık/Saldırganlık" alt boyutunda 6 madde yer almakta olup, bu boyuttan alınabilecek puanlar 6 ile 24 arasında değişmektedir. "Kayıtsızlık/İhmal" alt boyutu da 6 maddeden oluşmakta ve bu boyut için olası puan aralığı yine 6 ile 24 arasındadır. Son olarak, "Ayrışmamış Red" alt boyutunda 4 madde bulunmaktadır ve bu boyuttan alınabilecek puanlar 4 ile 16 arasında değişmektedir. Tüm alt boyutlar toplamda 24 maddeden oluşmakta ve ölçüm aracından elde edilebilecek toplam skor, en az 24 ve en fazla 96 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin puanlaması, 4'lü likert tipi bir sistemle yapılmıştır; bu doğrultuda 'hiçbir zaman doğru değil' 1, 'nadiren doğru' 2, 'bazen doğru' 3 ve "hemen hemen her zaman doğru" için 4 olacak şekilde yapılmaktadır.

Ölçüm aracından elde edilen toplam puanın yüksek olması, reddetme düzeyinin artışı, düşük olması ise reddetme düzeyinin azalışını ifade etmektedir.

4.2.3 Yeniden Düzenlenen Okul Öncesi Kaygı Ölçeği

Edwards ve arkadaşları aracılığıyla 2010 yılında yapılandırılan ölçek, Merve Güler aracılığıyla Türkçeye uyarlanarak alan yazına kazandırılmıştır. Yürütülen psikometrik analizler sonucunda, ilgili ölçüm aracının istatistiksel açıdan güvenilir bir yapı sergilediği ortaya konmuştur (Güler, 2016).

Ölçeğin iç tutarlılığı, Cronbach Alfa katsayıları ile değerlendirilmiş; sosyal anksiyete alt faktörü için 0.80, genellenmiş kaygı alt faktörü için 0.77, ayrılık kaygısı alt boyutu için 0.69, belirgin korkular alt faktörü için 0.76 ve ölçüm aracının tamamı için 0.90 değeri elde edilmiştir.

3-6 yaş aralığında yer alan çocukların anne ve babaları aracılığıyla doldurulan ölçüm materyali, toplam otuz maddeyi kapsamaktadır. Ölçek, dört alt boyut içerir: sosyal anksiyete, ayrılık anksiyetesi, belirgin korkular ve genellenmiş

anksiyete. Yanıtlar, "5- çoğu zaman doğru" ile "1- hiç doğru değil" arasında değişen 5'li bir derecelendirme ölçüm aracılığıyla alınmaktadır. Ölçekte ters kodlanan madde bulunmamaktadır. Uygulama sonrasında hesaplanan yüksek puanlar, çocuğun daha yüksek seviyede kaygıya sahip olduğunu göstermektedir. Ölçeğin toplam puanı hesaplanmasında 3.ve 6.maddeler analize dahil edilmekte; toplam puan hesabı geri kalan 28 madde temel alınarak gerçekleştirilmektedir (Güler, 2016).

Bu araştırma kapsamında, ölçeğin sosyal kaygı alt faktörü temel olarak değerlendirilecektir. Ancak, diğer alt boyutlarla olan ilişkiler de analiz edilerek daha geniş bir perspektif sunulması amaçlanmıştır.

4.2.4 Duygu Düzenleme Becerileri Ölçeği (DDBÖ)

Bu ölçme aracı, 1997 tarihinde Cicchetti ile Shields aracılığıyla geliştirilmiştir. Söz konusu ölçüm materyalinin Türkçe versiyonu, 2007 yılında Batum ve Yağmurlu tarafından yürütülen adaptasyon çalışmaları ile Türkçeye uyarlanmıştır.

3-6 yaş grubundaki çocukların tutum ve hareketlerini değerlendirmek üzere, çocukların öğretmenleri ve ebeveynleri tarafından doldurulabilecek şekilde tasarlanmıştır. Ölçek, toplamda 24 soru kapsamakta ve 4'lü derecelendirme aracılığıyla bir ölçümlene sistemi kullanmaktadır. Alfa katsayısıyla değerlendirilen iç tutarlılık katsayıları incelendiğinde, ölçeğin "duygu düzenleme-kontrol" alt faktörü için 0.73, "değişkenlik ve olumsuzluk" alt faktörü için ise 0,75 olarak bulunmuştur (Batum & Yağmurlu, 2007).

Ölçeğin toplam skoru, katılımcı tarafından yanıtlanan tüm ifadelerin aritmetik ortalaması alınarak oluşturulmaktadır. Duygu düzenleme-kontrol alt boyutu çocuğun pozitif duygu düzenleme becerilerini temsil eder ve bu alt boyut 1,3,7,15,21,23,16 ve 18 maddelerini kapsamaktadır. 16. ve 18. Madde ters kodlanmaktadır. Değişkenlik-olumsuzluk alt boyutu ise çocuğun negatif duygu düzenleme durumunu ifade eder ve bu alt boyut 2,6,8,10,13,14,17,19,20,22, 24, 4,5,9,11 maddelerini kapsamaktadır. Madde 4,5,9 ve 11 ters kodlanmaktadır. 12. madde bu alt boyutların hiçbiri için puanlanmamaktadır.

4.3 İŞLEM

Veri toplama süreci, Işık Üniversitesi Etik Kurulu'ndan onay alındıktan sonra başlatılmıştır. Katılımcılara araştırmanın amacı, kapsamı ve gizlilik esaslarını içeren bilgilendirme ve onam formu çevrim içi olarak iletilmiş; gönüllü onamalarını dijital ortamda vererek çalışmaya katılım sağlamışlardır. Katılımcıların çalışmaya katılmayı onaylanmalarının ardından, demografik bilgileri içeren bir form ile Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği (Anne Formu), Yeniden Düzenlenen Okul Öncesi Kaygı Ölçeği (YDOÖKÖ) ve Duygu Düzenleme Becerileri Ölçeği sunulmuştur. Veriler, Google Forms aracılığıyla toplanmış ve Sakarya İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nden alınan izin doğrultusunda belirlenen okullar aracılığıyla katılımcılara ulaştırılmıştır. İşleme kriterlerini karşılayan toplam 403 annenin verileri analiz sürecine alınmıştır.

4.4 VERİ ANALİZİ

Araştırma kapsamında elde edilen veriler, IBM SPSS Statistics 26 Programı ile analiz edilmiş, aracı değişken analizleri için ise Hayes'in Process Makro eklentisinden yararlanılmıştır. İlk aşamada, verilerin normal dağılıma uygun olup olmadığını belirlemek amacıyla çarpıklık, basıklık ve Shapiro Wilk değerleri incelenmiş, inceleme sonucunda verilerin normal dağılmadığı görülmüştür. Sonrasında, hipotezler doğrultusunda, annenin çocuğuna yönelik red düzeyi, çocuğun sosyal kaygı düzeyi ile çocuğun pozitif ve negatif duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkiler, Spearman Korelasyon Analizi ile incelenmiştir. Ayrıca, anne reddi ölçeği, çocuğun sosyal kaygı ölçeği ve çocukların pozitif ve negatif duygu düzenleme ölçeklerinin alt boyutları arasındaki korelasyonlar detaylı olarak değerlendirilmiştir. Takip eden aşamada ise, çalışmanın temel hipotezini test etmek üzere aracı değişken analizi gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında, annenin çocuğuna yönelik red tutumu düzeyi bağımsız (yordayıcı) değişken olarak, annenin algısına göre çocuğun sosyal kaygı düzeyi bağımlı (yorda-

nan) değişken olarak ve annenin algıladığı çocuğun pozitif ve negatif duygu düzenleme becerileri ise aracı değişken olarak tanımlanmıştır. Araştırma kapsamında üç kategoriye sahip bazı demografik değişkenlerde (anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, baba meslek grubu) her bir kategori için parametrik olmayan test varsayımlarını da ihlal edecek şekilde katılımcı sayısı kaldığı için bu değişkenler iki kategori olacak şekilde yeniden düzenlenmiş ve iki grup arasındaki farkları incelemek amacıyla Mann-Whitney U testi yürütülmüştür. İki kategoriye sahip diğer sosyodemografik değişkenler (ocuk cinsiyeti, baba aylık gelir düzeyi) ile ölçek puanları arasındaki farkları da aynı şekilde Mann-Whitney U testi ile analiz edilmiştir. Üç kategoriye sahip demografik değişkenler (anne mesleği, anne aylık geliri, çocuğun yaşı) ile ölçek puanları arasındaki farkları değerlendirmek amacıyla Kruskal-Wallis testi kullanılmıştır. Ayrıca, yaşanılan bölge (şehir-kırsal) ve çocuğun okula devam durumu ile ölçek puanları arasındaki farkın değerlendirilmesi amacıyla Mann-Whitney U testi yapılması planlanmış; ancak bu değişkenlere ait gruplar arasında (rneğin, bir grupta 386, diğerinde yalnızca 17 katılımcı olması gibi) katılımcı sayıları açısından ciddi bir dengesizlik bulunduğundan bu analiz gerçekleştirilememiştir.

BÖLÜM 5

5. BULGULAR

5.1 KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

Araştırma, Araştırma Uygulama İzinleri Genelgesi kapsamında, Sakarya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan resmi izin doğrultusunda 23 devlet anaokulunda yürütülmüş ve toplam 524 anneden veri toplanmıştır. Belirlenen dışlama kriterleri doğrultusunda; çocuğu 4-6 yaş aralığında olmayan anneler ile kendisinde veya çocuğunda psikiyatrik ya da nörolojik tanı bulunduğu belirtilen katılımcıların verileri çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır. Bu kapsamda 121 katılımcının verisi analiz sürecine dâhil edilmemiş, araştırmanın veri analizi 403 anne katılımcı ile gerçekleştirilmiştir.

Tablo 5.1 Katılımcıların Demografik Bilgilerine ilişkin Sıklık ve Yüzde Değerleri

Demografik Bilgi	N	Yüzde %
Anne Eğitim Durumu		
Temel Eğitim	130	32.3
Yüksek Eğitim	273	67.7
Anne Çalışma Durumu		
Çalışıyor	222	55.1
Çalışmıyor	181	44.9
Anne Meslek Grubu		
Beyaz Yaka	180	44.7
Mavi Yaka	42	8.7
Çalışmıyor	181	44.9

Tablo 5.1 (Devamı) Katılımcıların Demografik Bilgilerine ilişkin Sıklık ve Yüzde Değerleri

Demografik Bilgi	N	Yüzde %
Anne Aylık Gelir Durumu		
Düşük	34	8.4
Orta	330	81.9
Yüksek	39	9.7
Çocuk Sayısı		
1	154	38.2
2	196	48.6
3	39	9.7
4	11	2.7
5	3	0.7
Çocuğun Yaşı		
4	192	47.6
5	147	36.5
6	64	15.9
Çocuğun Cinsiyeti		
Kız	189	46.9
Erkek	214	53.1
Baba Eğitim Durumu		
Temel Eğitim	143	35.5
Yüksek Eğitim	260	64.5
Baba Çalışma Durumu		
Çalışıyor	403	100
Baba Meslek Grubu		
Beyaz Yaka	240	59.6
Mavi Yaka	163	40.4

Tablo 5.1 (Devamı) Katılımcıların Demografik Bilgilerine ilişkin Sıklık ve Yüzde Değerleri

Demografik Bilgi	N	Yüzde %
Baba Aylık Gelir Durumu		
Orta	324	80.4
Yüksek	79	19.6
Çocuğun Okula Gitme Durumu		
Evet	386	95.8
Hayır	17	4.2
Yaşanılan Yer		
Şehir	390	96.8
Kırsal	13	3.2

Tablo 5.1 incelendiğinde, araştırmaya katılan annelerin çocuklarının %46,9'u (n=189) kız, %53,1'i (n=214) erkek çocuklardan oluşmaktadır. Araştırmada, anneleri aracılığıyla bilgisi toplanan çocukların %47,6'sı (n=192) 4 yaşında, %36,5'i (n=147) 5 yaşında, ve %15,9'u (n=64) 6 yaşındadır. Çocukların %95,8'i (n=386) okula giderken, %4,2'si (n=17) okul öncesi herhangi bir kuruma gitmemektedir. Annelerin %32,3'ünün (n=130) temel eğitim ve %67,7'sinin (n=273) yüksek eğitim kademesine sahip olduğu görülmektedir. Annelerin çalışma oranı %55,1'dir. Annelerin %44,7'si (n=180) beyaz yaka, %8,7'si (n=42) mavi yaka çalışan, %44,9'u (n=181) ise çalışmayan gruba mensuptur. Annelerin %8,4'ü (n=34) düşük, %81,9'u (n=330) orta, %9,7'si (n=39) ise yüksek gelire sahiptir. Katılımcı annelerin, %38,2'sinin (n=154) bir, %48,6'sının (n=196) iki, %9,7'sinin (n=39) üç, %2,7'sinin (n=11) dört ve %0,7'sinin (n=3) beş çocuğu olduğu değerlendirilmektedir. Babaların %35,5'inin (n=143) temel eğitim, %64,5'inin (n=260) yüksek eğitim düzeyine sahip olduğu ve tamamının (%100) çalışmakta olduğu görülmektedir. Babaların %59,6'sının (n=240) beyaz yaka, %40,4'ünün (n=163) mavi yaka meslek kategorisinde olduğu görülmektedir. Babaların, %80,4'ünün (n=324) orta,

%19,6'sının (n=79) yüksek gelir grubunda yer aldığı belirlenmiştir. Çocukların %96,8'inin (n=390) şehirde, %3,2'sinin (n=13) kırsalda yaşamaktadır (N=403).

Tablo 5.2 Katılımcıların Demografik Bilgilerine İlişkin Betimleyici İstatistik Değerleri

	N	Aralık	Min.	Maks.	Ort.	Ss.	Varyans
Anne Yaş	403	28	23	51	34.95	4.53	20.510
Baba Yaş	403	29	28	57	38.06	5.03	25.247

Tablo 5.2'de anne ve babanın yaşlarına ait ayrıntılı betimleyici istatistikler verilmiştir.

5.2 ÖLÇEKLERİN NORMALLIK ANALİZLERİ

Çalışmada kullanılan ölçeklerin puanlarının normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla çarpıklık (skewness), basıklık (kurtosis) değerleri ve Shapiro-Wilk normallik testi sonuçları incelenmiştir. Tablo 5.1 normallik analizi sonuçlarını vermektedir.

Tablo 5.3 Normallik Analiz Sonuçları

Ölçekler	Skewness	Kurtosis	Shapiro-Wilk	p
Anne Kabul Red	2.29	5.97	.75	<.001
Anne Soğukluk	2.65	8.17	.61	<.001
Anne Düşmanlık/ Saldırganlık	1.66	3.49	.84	<.001
Anne Kayıtsızlık/ İhmal	1.29	1.26	.85	<.001
Anne Ayrışmamış Red	4.02	18.98	.38	<.001
Kaygı	1.20	1.44	.91	<.001

Tablo 5.3 (Devamı) Normallik Analiz Sonuçları

Ölçekler	Skewness	Kurtosis	Shapiro-Wilk	p
Sosyal Kaygı	1.48	1.66	.83	<.001
Genellenmiş Kaygı	1.01	1.00	.93	<.001
Ayrılık Kaygısı	1.35	1.68	.87	<.001
Belirgin Korkular	.85	.81	.95	<.001
Duygu Düzenleme	.61	.78	.98	<.001
Pozitif Duygu Düzenleme	-.89	.74	.94	<.001
Negatif Duygu Düzenleme	1.10	1.76	.93	<.001

Verilerin normal dağılıp dağılmadığına ilişkin değerlendirme, çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 1.5 aralığında olup olmadığına (Tabachnick & Fidell, 2013) ve Shapiro-Wilk testi sonuçlarına göre yapılmıştır. Ölçekte yüksek red puanı bildiren katılımcılar uç değer olarak ele alınmamasının sebebi, bu puanların annenin gerçek reddedici davranışlarını yansıtması bağlamında anlamlı kabul edilmektedir. Kuramın kurucusu Rohner'in bildirdiği üzere annelerin çoğu kendini kabul eden anne olarak değerlendirmektedir. Buna rağmen yüksek red puanları çalışma açısından anlamlı veri olarak kabul edilmiş ve analizlerden dışlanmamıştır. Normal dağılım varsayımı sağlanmadığından analizler parametrik olmayan testlerle gerçekleştirilmiştir.

5.3 ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÖLÇEKLERİN PSİKOMETRİK ANALİZİ

Tablo 5.2 araştırmada kullanılan ölçekler için betimleyici istatistik değerlerini içermektedir. Bu çalışma kapsamında Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği – Anne Formu'nun güvenilirlik analizleri sonucunda; Soğukluk alt boyutu için Cronbach alfa katsayısı .75, Düşmanlık/Saldırganlık alt boyutu için .38, Kayıtsızlık/İhmal alt boyutu için .70, Ayrışmamış Red alt boyutu için .52 ve ölçeğin toplam Cronbach's alfa değeri .84 olarak bulunmuştur. Ölçüm aracının bazı alt boyutlarının

iç tutarlılık katsayılarının sınırlı düzeyde olması sebebiyle, çalışmanın analiinde ölçeğin bütününe temsil eden toplam puan dikkate alınmıştır.

Tablo 5.4 Araştırmada Kullanılan Ölçekler ve Alt Ölçeklerinin Puanlarının Psikometrik Analizi

Değişken	N	R ¹	Min	Mak	Ort	SE ²	SS ³	Cro. Alpha ⁴
Anne Red	403	45	25	70	32.78	0.34	6.79	.85
Anne Soğukluk	403	16	8	24	9.27	0.12	2.32	.75
Anne Düşmanlık / Saldırganlık	403	13	7	20	10.47	0.10	2.06	.38
Anne Kayıtsızlık / İhmal	403	13	6	19	8.75	0.15	2.92	.70
Anne Ayrışmamış Red	403	7	4	11	4.29	0.04	0.87	.52
Toplam Kaygı	403	98	29	127	57.80	0.09	18.11	.92
Sosyal Kaygı	403	28	7	35	14.02	0.34	6.81	.91
Genellenmiş Kaygı	403	28	7	35	16.16	0.26	5.30	.81
Ayrılık Kaygısı	403	20	5	25	9.39	0.20	4.07	.76
Belirgin Korkular	403	33	9	42	18.23	0.30	5.93	.76
Pozitif Düzenleme	403	2.63	1.38	4.00	3.22	0.03	0.53	.76
Negatif Duygu Düzenleme	403	2.80	1.07	3.87	1.91	0.02	0.47	.84
Duygu Düzenleme Ölçeği	403	1.48	1.78	3.26	2.37	.01	.24	.49

¹R: Aralık, ²SE: Standart hata, ³SS: Standart sapma, ⁴Cr. Alpha: Croncah's Alpha değeri

5.4 DEĞİŞKENLERE AİT ÖLÇEK PUANLARI ARASINDAKİ KORELASYON ANALİZLERİ

Araştırma değişkenleri arasındaki ilişkiyi incelemek üzere tüm ölçekler için veriler normal dağılmadığı için bu duruma uygun olan Spearman sıra korelasyon katsayısı hesaplanmıştır.

Tablo 5.5 Değişkenlere Ait Ölçek Puanları Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişken	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)
(1) Anne Soğukluk	-										
(2) Anne Düşmanlık/ Saldırganlık	.39**	-									
(3) Anne Kayıtsızlık/İhmal	.43**	.38**	-								
(4) Anne Ayrışmamış Red	.34**	.34**	.35**	-							
(5) Anne Toplam Red	.67**	.69**	.85**	.45**	-						
(6) Sosyal Kaygı	.39**	.30**	.41**	.29**	.44**	-					
(7) Genellenmiş Kaygı	.32**	.29**	.36**	.25**	.40**	.61**	-				
Toplam											
(8) Ayrılık Kaygısı	.34**	.13**	.24**	.17**	.26**	.52**	.58**	-			
(9) Belirgin Korkular	.15**	.16**	.16**	.16**	.19**	.41**	.53**	.49**	-		
(10) Toplam Kaygı	.39**	.30**	.38**	.27**	.42**	.80**	.84**	.76**	.76**	-	
(11) Pozitif Duygu	-.34**	-.22**	-.28**	-.31**	-.32**	-.49**	-.29**	-.35**	-.24**	-.44**	-
Düzenleme											
(12) Negatif Duygu	.37**	.37**	.37**	.37**	.46**	.40**	.48**	.45**	.30**	.51**	-.53**
Düzenleme											

Not: $N = 403$. $p < .01$ düzeyinde anlamlı korelasyonlar ** ile gösterilmiştir.

Değişkenler arasındaki sıralı ilişkileri incelemek amacıyla yapılan Spearman korelasyon analizi sonuçlarına göre, araştırma kapsamında, annenin çocuğuna karşı sergilediği toplam red tutumu ile annenin algıladığı çocuğun sosyal

kaygı düzeyi arasında orta düzeyde pozitif ($\rho = .437, p < .01$) ilişki beklenen yönde saptanmıştır. Bu bulgu 1 numaralı hipotez ile uyum içindedir.

Çalışma kapsamında beklenen yönde, annenin çocuğuna karşı toplam red tutumu ile annenin algıladığı çocuğun pozitif duygu düzenleme becerisi arasında orta düzeyde negatif ($\rho = -.317, p < .01$) ilişki bulunmuştur. Annenin çocuğuna karşı toplam red düzeyi ile annenin algıladığı çocuğun negatif duygu düzenleme becerisi arasında orta düzeyde pozitif ($\rho = .455, p < .01$) ilişki beklenen yönde saptanmıştır. Tespit edilen bulgu 2 numaralı hipotezi doğrulamaktadır. Çalışmanın 3 numaralı hipotezi ile tutarlı olarak, annenin algıladığı çocuğun sosyal kaygı düzeyi ile annenin algıladığı çocuğun pozitif duygu düzenleme becerisi arasında orta düzeyde negatif ($\rho = -.485, p < .01$) ilişki saptanmıştır. Annenin algıladığı çocuğun sosyal kaygı düzeyi ile annenin algıladığı çocuğun negatif duygu düzenleme becerisi arasında orta seviyede pozitif ($\rho = .390, p < .01$) ilişki tespit edilmiştir.

Annenin çocuğuna karşı soğukluk tutumu ile annenin çocuğuna sergilediği düşmanlık/saldırganlık davranışı arasında orta düzeyde pozitif bir ilişki bulunmuştur ($\rho = .394, p < .01$). Benzer şekilde, annenin çocuğuna yönelik soğukluk tutumu değişkeni ile kayıtsızlık/ihmal tutumu değişkeni ile orta düzeyde ($\rho = .431, p < .01$), annenin çocuğuna karşı ayrışmamış red tutumu ile orta seviyede ($\rho = .336, p < .01$) ve annenin çocuğuna sergilediği toplam red ile güçlü düzeyde ($\rho = .668, p < .01$) anlamlı olarak ilişkilidir. Annenin çocuğuna karşı soğukluk tutumu değişkeni annenin algıladığı çocuğun sosyal kaygı düzeyi arasında orta düzeyde pozitif ilişki saptanmıştır ($\rho = .394, p < .01$). Anne soğukluk tutumu değişkeni ile annenin algıladığı çocuğun genellenmiş kaygı değişkeni arasında orta düzeyde pozitif ($\rho = .323, p < .01$), çocuğun ayrılık kaygı düzeyi ile orta düzeyde pozitif ($\rho = .344, p < .01$), çocuğun belirgin korkular düzeyi ile zayıf düzeyde pozitif ($\rho = .151, p < .01$) ve annenin algıladığı çocuğun toplam kaygı düzeyi ile orta düzeyde pozitif ilişki bulunmuştur ($r = .385, p < .01$). Annenin çocuğuna karşı soğukluk tutumu değişkeni ile annenin algıladığı çocuğun duygu düzenleme becerisi değişkeni arasında orta düzeyde negatif ($\rho = -.335,$

p<.01) ve annenin çocuğuna karşı soğukluk tutumu değişkeni ile çocuğun negatif duygu dzenleme becerisi arasında orta dzenyde pozitif ($\rho = .370$, $p < .01$) ilişki saptanmıştır. Annenin çocuğuna karşı dűřmanlık/ saldırganlık tutumu değişkeni ile annenin çocuğuna karşı kayıtsızlık/ihmal değişkeni arasında orta dzenyde pozitif ($\rho = .385$, $p < .01$), annenin çocuğuna karşı ayrışmamış red tutumu ile orta dzenyde pozitif ($\rho = .336$, $p < .01$), annenin çocuğuna karşı toplam red tutumu ile gűclű dzenyde pozitif ($\rho = .691$, $p < .01$) ilişki bulunmuştur. Annenin çocuğuna ynelik dűřmanlık/ saldırganlık tutumu değişkeni ile annenin algıladığı çocuğun sosyal kayđı dzenyde değişkeni arasında orta dzenyde pozitif ($\rho = .304$, $p < .01$), genellenmiş kayđı seviyesi ile zayıf dzenyde pozitif ($\rho = .293$, $p < .01$), çocuğun ayrılık kayđısı ile zayıf seviyede pozitif ($r = .132$, $p < .01$), çocuğun belirgin korkuları ile zayıf dzenyde pozitif ($r = .156$, $p < .01$), çocuğun toplam kayđı seviyesi ile orta dzenyde pozitif ($\rho = .300$, $p < .01$) ilişki tespit edilmiştir. Annenin çocuğuna ynelik dűřmanlık/ saldırganlık tutumu ile çocuğun pozitif duygu dzenleme becerileri arasında negatif ynde zayıf ($\rho = -.219$, $p < .01$) çocuğun negatif duygu dzenleme dzenyde ile orta dzenyde pozitif ($\rho = .370$, $p < .01$) ilişki bulunmuştur. Annenin çocuğuna ynelik kayıtsızlık ihmal tutumu ile annenin çocuğuna ynelik ayrışmamış red tutumu arasında orta dzenyde pozitif ($\rho = .355$, $p < .01$), annenin çocuğuna ynelik toplam red dzenyde arasında gűclű dzenyde pozitif ($\rho = .846$, $p < .01$) ilişki saptanmıştır. Annenin çocuğuna ynelik kayıtsızlık ihmal tutumu ile annenin algıladığı; çocuğun sosyal kayđı dzenyde arasında orta dzenyde pozitif ($\rho = .405$, $p < .01$), çocuğun genellenmiş kayđı seviyesi ile zayıf dzenyde pozitif ($\rho = .357$, $p < .01$), çocuğun ayrılık kayđısı ile zayıf dzenyde pozitif ($\rho = .237$, $p < .01$), çocuğun belirgin korkular dzenyde ile zayıf dzenyde pozitif ($\rho = .162$, $p < .01$) ve çocuğun toplam kayđı dzenyde ile orta dzenyde pozitif ($\rho = .376$, $p < .01$.) ilişki saptanmıştır. Annenin çocuğuna ynelik kayıtsızlık ihmal tutumu ile annenin algıladığı çocuğun pozitif duygu dzenleme becerisi arasında zayıf dzenyde negatif ($\rho = -.283$, $p < .01$), çocuğun negatif duygu dzenleme becerisi ile orta dzenyde pozitif ($\rho = .377$, $p < .01$) ilişki elde edilmiştir. Annenin çocuğuna ynelik ayrışmamış red tutumu ile annenin çocuğuna karşı sergilediği toplam red dzenyde arasında orta dzenyde pozitif

(rho= .446, p<.01) ilişki saptanmıştır. Annenin çocuğuna yönelik ayrışmamış red tutumu ile annenin algıladığı çocuğun; sosyal kaygı seviyesi arasında zayıf düzeyde pozitif (rho= .287, p<.01), çocuğun genellenmiş kaygı düzeyi arasında zayıf düzeyde pozitif (rho= .252, p<.01), çocuğun ayrılık kaygısı ile arasında zayıf düzeyde pozitif (rho= .172, p<.01), çocuğun belirgin korku düzeyi arasında (rho= .158, p<.01) ve çocuğun toplam kaygı düzeyi ile zayıf seviyede pozitif (rho= .270, p<.01) ilişki tespit edilmiştir. Annenin çocuğuna yönelik ayrışmamış red tutumu ile çocuğun pozitif duygu düzenleme becerisi arasında orta düzeyde negatif (rho=-.306, p<.01) ve çocuğun negatif duygu düzenleme becerisi ile orta düzeyde pozitif (rho= .368, p<.01) ilişki saptanmıştır. Annenin çocuğuna yönelik toplam red tutumu ile annenin algıladığı; çocuğun genellenmiş kaygı düzeyi arasında orta düzeyde pozitif, çocuğun ayrılık kaygısı ile zayıf düzeyde pozitif, çocuğun belirgin korku düzeyi ile zayıf düzeyde pozitif ve çocuğun toplam kaygı düzeyi arasında orta düzeyde pozitif ilişki saptanmıştır (sırasıyla rho= .400, p<.01, rho= .261, p<.01, rho= .193, p<.01, rho= .418, p<.01).

5.5 ARAŞTIRMA DEĞİŞKENLERİ İLE SOSYODEMOGRAFİK ÖZELLİKLER ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN ANALİZİ

5.5.1 Çocuğun Cinsiyetine Göre Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Veriler normal dağılmadığından dolayı çocuğun cinsiyetinin ölçülen değişkenler üzerindeki etkisini değerlendirmek için parametrik olmayan Mann-Whitney U testi uygulanmıştır.

Tablo 5.6 Çocuğun Cinsiyetine Durumuna Göre Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması (Mann-Whitney U Testi Sonuçları)

Değişken	Cins.	N	Xort	SS	Sıra Ortalama	Sıra Toplam	U	p
Anne	Kız	189	9.21	2.06	202.5	38273		

Soğukluk	Erkek	214	9.33	2.53	201.56	43133	20128	.93
----------	-------	-----	------	------	--------	-------	-------	-----

Tablo 5.6 (Devamı) Çocuğun Cinsiyetine Durumuna Göre Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması (Mann-Whitney U Testi Sonuçları)

Değişken	Cins.	N	Xort	SS	Sıra Ortalama	Sıra Toplam	U	p
Anne Düşmanlık	Kız	189	10.35	1.79	198.4	37498		
/Saldırganlık	Erkek	214	10.57	2.27	205.18	43907	19543	.55
Anne Kayıtsızlık	Kız	189	8.68	2.78	201.08	38003		
/İhmal	Erkek	214	8.81	3.03	202.82	43402	20048	.88
Anne	Kız	189	4.22	0.74	194.98	36850		
Ayrışmamış Red	Erkek	214	4.35	0.97	208.2	44555	18895	.06
Anne Red Toplam	Kız	189	32.46	5.89	201.53	38089		
	Erkek	214	33.06	7.50	202.41	43316	20134	.94
Sosyal Kaygı	Kız	189	13.9	6.40	202.83	38334		
	Erkek	214	14.13	7.16	201.27	43071	20066	.89
Genellenmiş	Kız	189	16.29	5.32	205.96	38927		
Kaygı	Erkek	214	16.04	5.30	198.5	42479	19474	.52
Ayrılık Kaygısı	Kız	189	9.66	4.12	209.39	39574		
	Erkek	214	9.16	4.02	195.48	41832	18827	.23
Belirgin Korkular	Kız	189	18.88	6.20	213.57	40364		
	Erkek	214	17.65	5.64	191.78	41041	18036	.06
Kaygı Toplam	Kız	189	58.72	18.28	208.44	39395		
	Erkek	214	56.98	17.96	196.31	42010	19005	.30
Pozitif Duygu	Kız	189	3.29	0.46	214.92	40620		
Düzenleme	Erkek	214	3.16	0.57	190.59	40785	17780	.04
Negatif Duygu	Kız	189	1.86	0.42	191.47	36187		
Düzenleme	Erkek	214	1.96	0.51	211.3	45219	18232	.09

Yapılan analiz sonucunda, çocuğun cinsiyet değişkenine bağlı olarak yalnızca çocuğun pozitif duygu düzenleme alt faktöründe cinsiyete bağlı olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Kız çocukların pozitif duygu düzenleme puanlarının sıra ortalaması (214.92), erkek çocukların sıra ortalamasından (190.59) anlamlı seviyede daha yüksektir, (U = 17780, p =.04). Bununla birlikte, annenin çocuğuna karşı gösterdiği soğukluk, düşmanlık/saldırganlık, kayıtsızlık/ihtimal, ayrışmamış red ve toplam red tutumları açısından çocukların cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır (p> .05). Annenin algısına göre çocuğun sosyal kaygı düzeyi, genellenmiş kaygı, ayrılık kaygısı, belirgin korkular ve toplam kaygı puanları açısından, çocuğun cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir (p> .05). Çocuğun negatif duygu düzenleme becerisi puanları açısından, cinsiyete göre istatistiksel bağlamda anlamlı bir fark bulunmamıştır (p> .05).

5.5.2 Anne Eğitim Düzeyine Göre Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Annenin eğitim seviyesine bağlı olarak araştırma değişkenlerinin istatistiksel bir farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla Mann-Whitney U testi yapılmıştır.

Tablo 5.7 Anne Eğitim Düzeyine Göre Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması (Mann-Whitney U Testi Sonuçları)

Değişken	Anne Eğitim Düzeyi	N	X ort	SS ¹	Sıra Ort	Sıra Toplam	U	p
Soğukluk	Temel Eğitim	130	9.76	2.63	226	29424		
	Yüksek Eğitim	273	9.04	2.12	190	51981	14581	.001
Düşmanlık/ Saldırganlık	Temel Eğitim	130	10.97	2.49	222	28843		
	Yüksek Eğitim	273	10.23	1.78	193	52563	15162	.02
Kayıtsızlık/	Temel Eğitim	130	9.52	3.55	223	28956		

İhmal	Yüksek Eğitim	273	8.38	2.49	192	52449	15049	.01
Ayrışmamış Red	Temel Eğitim	130	4.35	0.99	204	26531		

Tablo 5.7 (Devamı) Anne Eğitim Düzeyine Göre Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması (Mann-Whitney U Testi Sonuçları)

Değişken	Anne Eğitim Düzeyi	NX ort	SS ¹	Sıra Ort	Sıra Toplam	U	p
	Yüksek Eğitim	273	4.26	0.81	201	5487517474	.69
Anne	Temel Eğitim	130	34.59	8.31	227	29550	
Red Toplam	Yüksek Eğitim	273	31.91	5.75	190	5185614455	.01
	Temel Eğitim	130	15.59	8.0	222	28897	
Sosyal Kaygı	Yüksek Eğitim	273	13.27	6.03	192	5250915108	.02
	Temel Eğitim	130	16.45	5.39	209	27165	
Genellenmiş Kaygı	Yüksek Eğitim	273	16.02	5.26	199	5424016840	.41
	Temel Eğitim	130	10.31	4.5	227	29471	
Ayrılık Kaygısı	Yüksek Eğitim	273	8.96	3.77	190	51934.14533	.01
	Temel Eğitim	130	18.59	6.03	210	27239	
Belirgin Korkular	Yüksek Eğitim	273	18.05	5.88	198	5416616766	.37
	Temel Eğitim	130	60.95	19.29	223	28984	
Kaygı Toplam	Yüksek Eğitim	273	56.31	7.36	192	5242215021	.01
	Temel Eğitim	130	3.06	0.6	171	22241	
Pozitif Duygu Düzenleme	Yüksek Eğitim	273	3.29	0.47	217	5916513726	<.001
	Temel Eğitim	130	2.01	0.51	225	29247	
Negatif Duygu Düzenleme	Yüksek Eğitim	273	1.87	0.45	191	5215814757	.01

¹SS: Standart sapma

Analiz sonuçlarına göre, soğukluk alt boyutunda temel eğitim düzeyindeki annelerin çocuklarına karşı gösterdiği soğukluk tutumu puanlarının sıra ortalaması (226), yüksek eğitim düzeyindeki annelerin sıra ortalamasından (190) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur (U = 14581, p = .001). Annelerin çocuklarına

yönelik sergilediği düşmanlık/saldırganlık tutumu puanlarında da benzer şekilde temel eğitim düzeyindeki annelerin sıra ortalaması (222), yüksek eğitim seviyesine sahip annelere oranla (1923) manidar seviyede yüksek bulunmuştur ($U = 15162, p = .02$). Annelerin çocuklarına gösterdiği kayıtsızlık/ihmal davranışı puanlarına bağlı olarak temel eğitim seviyesine sahip annelerin sıra ortalaması (223), yüksek eğitimli annelerin sıra ortalamasına (192) göre anlamlı düzeyde yüksek olarak tespit edilmiştir ($U = 15049, p = .01$). Annelerin çocuklarına karşı gösterdiği ayrışmamış red tutumu alt faktöründe gruplar arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($U = 17474, p = .69$). Annelerin çocuklarına gösterdiği toplam red tutumu puanlarında temel eğitim grubunun sıra ortalaması (227), yüksek eğitim grubuna göre (190) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($U = 14455, p = .01$).

Annelerin algısına göre, çocukların sosyal kaygı düzeylerine bağlı puanlarda, temel eğitim düzeyine sahip annelerin çocuklarının sıra ortalaması (222), yüksek eğitim düzeyine sahip annelerin çocuklarına kıyasla (192) anlamlı düzeyde daha yüksektir ($U = 15108, p = .02$). Bununla birlikte, annelerin algısına göre çocukların ayrılık kaygısı düzeylerine ilişkin puanlarda, temel eğitim düzeyine sahip annelerin çocuklarının ayrılık kaygısı puanının sıra ortalaması (227), yüksek eğitim düzeyindeki annelerin çocuklarına kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksektir ($U = 14533, p = .01$). Çocukların toplam kaygı seviyesi puanı bağlamında temel eğitim seviyesine sahip annelerin çocuklarının toplam kaygı sıra ortalaması (223), yüksek eğitim grubundaki annelerin çocuklarının toplam kaygı seviyesinden (192) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($U = 15021, p = .01$). Genellenmiş kaygı düzeyleri bakımından gruplar arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($U = 16840, p = .41$). Belirgin korkular boyutunda anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($U = 16766, p = .37$).

Pozitif duygu düzenleme alt boyutunda yüksek eğitim kademesindeki annelerin çocuklarının duygu düzenleme puanlarının sıra ortalaması (217), temel eğitime sahip annelerin çocuklarının duygu düzenleme becerisinin puanından (171) anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($U = 13726, p < .001$). Son olarak,

negatif duygu düzenleme alt boyutunda da yüksek eğitim kademesindeki annelerin çocuklarının sıra ortalaması (191), temel eğitim grubuna göre (225) anlamlı düzeyde daha düşük bulunmuştur ($U = 14757, p = .01$).

5.5.3 Baba Eğitim Düzeyine Göre Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Araştırmaya katılan çocukların ölçülen değişkenler kapsamındaki puanların sıra ortalaması çocuğun babasının eğitim düzeyine (temel eğitim – yüksek eğitim) bağlı olarak incelenmiştir.

Tablo 5.8 Baba Eğitim Düzeyine Göre Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması (Mann-Whitney U Testi Sonuçları)

Değişken	Baba Eğitimi	N	Ort. ($\bar{X}$)	SS ¹	Sıra Ortalama	Sıra Toplam	U	p
Soğukluk	Temel Eğitim	143	9.42	2.34	209	30009	17468	.26
	Yüksek Eğitim	260	9.19	2.31	19	51398		
Düşmanlık/ Saldırganlık	Temel Eğitim	143	10.65	2.29	20	29740	17736	.43
	Yüksek Eğitim	260	10.37	1.93	199	51666		
Kayıtsızlık/ İhmal	Temel Eğitim	143	9.11	3.41	20	29696	17780	.46
	Yüksek Eğitim	260	8.55	2.59	199	51710		
Ayrışmamış Red	Temel Eğitim	143	4.20	0.67	194	27696	17400	.08
	Yüksek Eğitim	260	4.34	0.96	207	53711		
Toplam Anne Red	Temel Eğitim	143	33.38	7.49	208	29783	17693	.42
	Yüksek Eğitim	260	32.45	6.37	199	51623		
Sosyal Kaygı	Temel Eğitim	143	14.74	7.79	206	29485	17991	.59
	Yüksek Eğitim	260	13.62	6.18	200	51921		
Genellenmiş Kaygı	Temel Eğitim	143	15.60	5.20	190	27123	16827	.11
	Yüksek Eğitim	260	16.47	5.34	209	54283		
Ayrılık	Temel Eğitim	143	9.66	4.44	205	29252	18224	.74

Kaygısı	Yüksek Eğitim	260	9.25	3.85	201	52154	
Belirgin	Temel Eğitim	143	17.50	6.24	183	26187	15891 .02
Korkular	Yüksek Eğitim	260	18.63	5.72	212	55219	

Tablo 5.8 (Devamı) Baba Eğitim Düzeyine Göre Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması (Mann-Whitney U Testi Sonuçları)

Değişken	Baba Eğitimi	N	Ort. ($\bar{X}$)	SS ¹	Sıra Ortalama	Sıra Toplam	U	p
Toplam	Temel Eğitim	143	57.50	19.29	196	28048	17752	.46
Kaygı	Yüksek Eğitim	260	57.97	17.46	205	53358		
Pozitif	Temel Eğitim	143	3.15	0.59	191	27291	16995	.15
Duygu	Yüksek Eğitim	260	3.26	0.49	208	54115		
Düzenleme								
Negatif	Temel Eğitim	143	1.92	0.51	202	28913	18564	.98
Duygu	Yüksek Eğitim	260	1.91	0.45	202	52494		
Düzenleme								

¹SS: Standart sapma

Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre yalnızca belirgin korkular değişkeninde anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($p < .05$). Temel eğitim seviyesine sahip babaların çocuklarının belirgin korkular alt boyutuna ilişkin sıra ortalamaları (183), yüksek eğitimli babaların çocuklarına ait sıra ortalamalardan (212) anlamlı düzeyde daha düşüktür ($U = 15891.00$, $p = .02$). Araştırma kapsamında ölçülen diğer parametrelerde anlamlı farklılık saptanmamıştır. Örneğin; annenin çocuğuna yönelik sergilediği soğukluk alt boyutunda temel eğitim düzeyine sahip babaların çocuklarının sıra ortalaması 210, yüksek eğitim grubunun ise 198 olup iki grup arasındaki fark anlamlı değildir ($U = 17468$, $p = .260$). Benzer biçimde, annenin çocuğu ile kurduğu ilişkide gösterdiği düşmanlık/saldırganlık tutumu ($U = 17736$, $p = .43$), kayıtsızlık/ihmal tutumu ($U = 17780$, $p = .46$), ayrışmamış red tutumu ($U = 17399$, $p = .08$), toplam red ($U = 17693$, $p = .42$),

parametreleri kapsamında gruplar arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Annenin algısına göre çocuğun sosyal kaygı seviyesi ($U = 17991$, $p = .59$), genel- lenmiş kaygı düzeyi ($U = 16827$, $p = .11$), ayrılık kaygısı göstergesi ($U = 18224$, $p = .74$), toplam kaygı skoru ($U = 17752$, $p = .45$), değişkenleri kapsamında gruplar arasında anlamlı bir istatistiksel farklılık tespit edilmemiştir. Çocuğun pozitif duygu düzenleme ($U = 16995$, $p = .15$) ve negatif duygu düzenleme ($U = 18564$, $p = .98$) parametreleri için iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

5.5.4 Baba Mesleğine Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Çalışma kapsamında ölçümlenen değişkenlere ilişkin puanların sıra ortalaması çocukların babalarının mesleki statüsüne göre (beyaz yaka – mavi yaka) Mann-Whitney U testi ile karşılaştırılmıştır.

Tablo 5.9 Baba Mesleğine Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması (Mann-Whitney U Testi Sonuçları)

Değişken	Baba Mesleği	N	Ort. ($\bar{X}$)	SS ¹	Sıra Ortalama	Sıra Toplam	U	p
Anne	Beyaz Yaka	240	9.29	2.46	201	48246	19326.82	
Soğukluk	Mavi Yaka	163	9.24	2.11	203	33160		
Anne Düşmanlık/ Saldırganlık	Beyaz Yaka	240	10.42	2.05	199	47732	18812.50	
	Mavi Yaka	163	10.55	2.09	207	33675		
Anne Kayıtsızlık /İhmal	Beyaz Yaka	240	8.76	2.88	203	48757	19283.81	
	Mavi Yaka	163	8.73	2.98	200	32649		
Anne Ayrışmamış Red	Beyaz Yaka	240	4.34	1.006	205	49100	18941.38	
	Mavi Yaka	163	4.21	0.60	198	32307		
Anne Toplam Red	Beyaz Yaka	240	32.81	6.99	200	48202	19282.81	
	Mavi Yaka	163	32.72	6.51	204	33205		
Sosyal Kaygı	Beyaz Yaka	240	13.87	6.78	198	47582	18662.43	

	Mavi Yaka	163	14.24	6.86	207	33825	
Genellenmiş	Beyaz Yaka	240	16.30	5.61	202	48453	19533.98
Kaygı	Mavi Yaka	163	15.95	4.82	202	32953	

Tablo 5.9 (Devamı) Baba Mesleğine Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması (Mann-Whitney U Testi Sonuçları)

Değişken	Baba Mesleği	N	Ort. (X̄)	SS ¹	Sıra Ortalama	Sıra Toplam	U	p
Ayrılık Kaygısı	Beyaz Yaka	240	9.43	4.16	202	48429	19509.96	
	Mavi Yaka	163	9.35	3.94	202	32977		
Belirgin Korkular	Beyaz Yaka	240	18.41	5.95	206	49520	18521.36	
	Mavi Yaka	163	17.95	5.90	195	31887		
Toplam Kaygı	Beyaz Yaka	240	58.01	19.30	200	47961	19041.65	
	Mavi Yaka	163	57.49	16.25	205	33446		
Pozitif Duygu Düzenleme	Beyaz Yaka	240	3.25	0.52	208	49990	18051.19	
	Mavi Yaka	163	3.18	0.53	193	31417		
Negatif Duygu Düzenleme	Beyaz Yaka	240	1.92	0.4	203	48699	19342.85	
	Mavi Yaka	163	1.90	0.468	201	32708		

¹SS: Standart sapma

Elde edilen sonuçlara göre, değişkenlerin hiçbirinde iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir ($p > .05$). Örneğin, annelerin çocuklarına yönelik soğukluk tutumu alt faktöründe beyaz yaka babalara sahip çocukların sıra ortalaması 201, mavi yaka grubunun sıra ortalaması ise 203'tür; bu fark anlamlı değildir ($U = 19326, p = .82$). Benzer şekilde annenin çocuğuna yönelik düşmanlık/saldırganlık puanlarında beyaz yaka grubunun sıra ortalaması 199, mavi yaka grubunun 207 olup anlamlı bir farklılık gösterme-

mektedir ($U = 18812, p = .50$). Kayıtsızlık/ihmal ($U = 19283, p = .81$), ayrışmamış red ($U = 18941, p = .38$), toplam anne red ($U = 19282, p = .81$), sosyal kaygı ($U = 18662, p = .43$), genellenmiş kaygı ($U = 19533, p = .98$), ayrılık kaygısı ($U = 19509, p = .96$), belirgin korkular ($U = 18521, p = .36$), toplam kaygı ($U = 19041, p = .65$), pozitif duygusal düzenleme ($U = 18051, p = .19$) ve negatif duygusal düzenleme ($U = 19342, p = .845$) değişkenlerinde anlamlı bir fark bulunmamıştır.

5.5.5 Babanın Aylık Gelir Seviyesine Göre Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Çalışma kapsamında ölçümlenen parametrelerin babanın aylık gelir durumuna göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine dair analizler, parametrik olmayan Mann-Whitney U testi ile gerçekleştirilmiştir.

Tablo 5.10 Babanın Aylık Seviyesine Göre Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Değişken	Gelir Grubu	N	$\bar{X}$	SS ¹	Sıra	Sıra	U	p
					Ortalama	Toplam		
Anne Soğukluk	Orta	324	9.21	2.23	201	65268		
	Yüksek	79	9.52	2.67	204	16138	12618	.83
Anne Düşmanlık/ Saldırganlık	Orta	324	10.42	2.07	199	64524		
	Yüksek	79	10.67	2.06	213	16882	11874	.31
Anne Kayıtsızlık/ İhmal	Orta	324	8.76	2.87	204	66188		
	Yüksek	79	8.71	3.11	193	15219	12059	.42
Anne Ayrışmamış Red	Orta	324	4.22	0.71	198	64022		
	Yüksek	79	4.58	1.29	220	17385	11372	.01
Anne Red Toplam	Orta	324	32.60	6.57	202	65433		

	Yüksek	79	33.48	7.65	202	15974	12783	.99
Sosyal Kaygı	Orta	324	14.25	6.85	207	67140		
	Yüksek	79	13.08	6.61	181	14267	11107	.07
Genellenmiş Kaygı	Orta	324	16.27	5.21	206	66728		
	Yüksek	79	15.71	5.66	186	14679	11519	.17
Ayrılık Kaygısı	Orta	324	9.39	3.99	204	65973		
	Yüksek	79	9.41	4.41	195	15433	12273	.57
Belirgin Korkular	Orta	324	18.37	5.92	205	66468		

Tablo 5.10 (Devamı) Babanın Aylık Seviyesine Göre Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Değişken	Gelir Grubu	N	$\bar{X}$	SS ¹	Sıra	Sıra	U	p
					Ortalama	Toplam		
	Yüksek	79	17.62	5.96	189	14939	11779	.27
Kaygı Toplam	Orta	324	58.28	17.77	207	67109		
	Yüksek	79	55.81	19.44	181	14298	11138	.07
Pozitif Duygu	Orta	324	3.22	0.53	202	65560		
Düzenleme								
	Yüksek	79	3.22	0.52	201	15846	12686	.90
Negatif Duygu	Orta	324	1.91	0.46	202	65422		
Düzenleme								
	Yüksek	79	1.93	0.54	202	15985	12772	.98

¹SS: Standart sapma

Annenin çocuğuna yönelik soğukluk tutumu, düşmanlık/saldırganlık tutumu, kayıtsızlık/ihtimal davranışı, ayrışmamış red göstergesi, toplam red seviyesi, annenin algıladığı; çocuğun sosyal kaygı düzeyi, genellenmiş kaygı seviyesi, ayrılık kaygısı düzeyi, belirgin korkular göstergeleri, toplam kaygı, annenin algıladığı çocuğun pozitif duygu düzenleme ve negatif duygu düzenleme değişkenlerine ilişkin elde edilen puanlar, babanın aylık gelir durumu değişkenine

göre sıra ortalamaları kapsamında değerlendirilmiştir. Yürütülen analiz sonucunda yalnızca annenin çocuğuna sergilediği ayrışmamış red tutumu değişkeninde iki grup arasında anlamlı bir farka rastlanmıştır. Orta gelir düzeyine sahip babaların, eşlerinin çocuklarına sergilediği ayrışmamış red tutumu puanlarına ilişkin sıra ortalamaları (198), yüksek gelir düzeyine sahip babaların eşlerinin sıra ortalamalarına (220) göre anlamlı düzeyde daha düşüktür ($U=11372$, $p=.01$). Çalışmanın diğer parametrelerinde ise babanın aylık gelir durumu grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>.05$). Bu kapsamda, annenin çocuğuna yönelik gösterdiği soğukluk tutumu, düşmanlık/saldırganlık tutumu, kayıtsızlık/ihtimal göstergesi, toplam red tutumu, annenin algıladığı çocuğun sosyal kaygı seviyesi, genellenmiş kaygı düzeyi, ayrılık kaygı seviyesi, belirgin korkular göstergeleri, toplam kaygı seviyesi, annenin algıladığı çocuğun pozitif duygu düzenleme ve negatif duygu düzenleme değişkenlerinin babanın gelir düzeyine bağlı olarak farklılaşmadığı görülmüştür.

5.5.6 Anne Meslek Kategorisine Göre Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Çalışma kapsamında ölçümlenen parametrelerin annenin meslek kategorisine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine dair analizler, parametrik olmayan Kruskal- Wallis testi ile gerçekleştirilmiştir.

Tablo 5.11 Anne Mesleğine Göre Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Farklılaşmasının İncelenmesi

Bağımlı Değişken	Meslek	N	Sıra Ortalaması	χ^2	p
Anne Soğukluk	Beyaz Yaka	180	194.68	2.34	0.31
	Mavi Yaka	42	220.17		
	Çalışmıyor	181	205.07		
Anne Düşmanlık/ Saldırganlık	Beyaz Yaka	180	203.65	1.76	0.42
	Mavi Yaka	42	221.14		

	Çalışmıyor	181	195.92		
Anne Kayıtsızlık/ İhmal	Beyaz Yaka	180	198.35	11.46	0.003
	Mavi Yaka	42	258.12		
	Çalışmıyor	181	192.61		
Anne Ayrışmamış Red	Beyaz Yaka	180	202.53	5.77	0.06
	Mavi Yaka	42	225.44		
	Çalışmıyor	181	196.04		

Tablo 5.11 (Devamı) Anne Mesleğine Göre Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Farklılaşmasının İncelenmesi

Bağımlı Değişken	Meslek	N	Sıra Ortalaması	χ^2	p
Anne Toplam Red	Beyaz Yaka	180	199.39	4.55	0.10
	Mavi Yaka	42	237.88		
	Çalışmıyor	181	196.27		
Sosyal Kaygı	Beyaz Yaka	180	203.01	4.51	0.11
	Mavi Yaka	42	235.38		
	Çalışmıyor	181	193.25		
Genellenmiş Kaygı	Beyaz Yaka	180	212.89	4.13	0.13
	Mavi Yaka	42	211.39		
	Çalışmıyor	181	188.99		
Ayrılık Kaygısı	Beyaz Yaka	180	200.15	3.89	0.14
	Mavi Yaka	42	234.89		
	Çalışmıyor	181	196.21		
Belirgin Korkular	Beyaz Yaka	180	197.67	0.71	0.70
	Mavi Yaka	42	197.23		
	Çalışmıyor	181	207.41		

Toplam Kaygı	Beyaz Yaka	180	200.38	2.67	0.26
	Mavi Yaka	42	229.45		
	Çalışmıyor	181	197.24		
Pozitif Duygu Düzenleme	Beyaz Yaka	180	208.89	3.22	0.20
	Mavi Yaka	42	173.18		
	Çalışmıyor	181	201.83		
Negatif Duygu Düzenleme	Beyaz Yaka	180	194.95	2.65	0.27
	Mavi Yaka	42	227.19		
	Çalışmıyor	181	203.17		

Kruskal-Wallis analizinde, yalnızca annenin çocuğuna karşı sergilediği kayıtsızlık/ ihmal değişkeninde annelerin meslek kategorilerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($\chi^2(402) = 11.46, p = .003$). Hangi gruplar arasında anlamlı farklılığın meydana geldiğini saptamak üzere Bonferroni düzeltmesi uygulanarak ikili karşılaştırmalar için post-hocanalizi gerçekleştirilmiştir. Annenin çocuğuna sergilediği kayıtsızlık/ihmal tutumu parametresine bağlı sıra ortalamalarının hangi gruplar arasında manidar farklılık gösterdiği incelenmiştir. Mavi yaka annelerin çocuklarına karşı sergilediği kayıtsızlık/ihmal tutumu puanlarına ait sıra ortalamaları (258.12), beyaz yaka annelerin çocuklarından (198.35) anlamlı düzeyde yüksek olduğu ($p = .007$) görülmüştür. Benzer şekilde, mavi yaka annelerin çocuklarına karşı sergilediği kayıtsızlık/ihmal tutumu sıra ortalamaları, çalışmayan annelerin çocuklarına sergilediği kayıtsızlık/ihmal tutum sıra ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür (192.61, $p = .003$). Bununla beraber, beyaz yaka meslek grubundaki anneler ile çalışmayan anneler arasındaki fark anlamlı değildir ($p = 1.000$). Annenin çocuğuna yönelik soğukluk tutumu, düşmanlık/saldırganlık eğilimi, ayrışmamış red tutumu, toplam red tutumu ve annenin algıladığı çocuğun sosyal kaygı seviyesi, genellenmiş kaygı düzeyi, ayrılık kaygısı, belirgin korkular seviyesi, toplam kaygı puanı için üç grup kıyaslamasında istatistiksel fark gözlemlenmemiştir ($p > .05$). Benzer şekilde, annenin algıladığı çocuğun pozitif duygu düzenleme ve negatif

duygu düzenleme becerileri kapsamında gruplar arasındaki farkın anlamlı ($p > .05$) olmadığı tespit edilmiştir.

5.5.7 Anne Aylık Gelir Düzeyine Göre Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Çalışma kapsamında ölçümlenen parametrelerin annenin aylık gelir düzeyine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğine dair analizler, parametrik olmayan Kruskal- Wallis testi ile gerçekleştirilmiştir.

Tablo 5.12 Anne Aylık Gelir Düzeyine Göre Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Bağımlı Değişken	Aylık Gelir	N	Sıra Ortalaması	χ^2	p
Anne Soğukluk	Düşük	34	212.28	0.75	0.69
	Orta	330	202.20		
	Yüksek	39	191.31		
Anne Düşmanlık/Saldırganlık	Düşük	34	222.46	1.39	0.50
	Orta	330	200.99		
	Yüksek	39	192.72		
Anne Kayıtsızlık/İhmal	Düşük	34	212.53	4.00	0.14
	Orta	330	204.97		
	Yüksek	39	167.71		
Anne Ayrışmamış Red	Düşük	34	200.72	0.05	0.98
	Orta	330	201.88		
	Yüksek	39	204.14		
Anne Toplam Red	Düşük	34	217.37		
	Orta	330	203.37		

	Yüksek	39	177.04	2.45	0.30
Sosyal Kaygı	Düşük	34	228.63		
	Orta	330	204.92		
	Yüksek	39	154.12	8.63	0.01
Genellenmiş Kaygı	Düşük	34	217.35		
	Orta	330	204.04		
	Yüksek	39	171.37	3.41	0.19
Ayrılık Kaygısı	Düşük	34	215.94		
	Orta	330	203.21		
	Yüksek	39	179.58	1.99	0.37

Tablo 5.12 (Devamı) Anne Aylık Gelir Düzeyine Göre Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Bağımlı Değişken	Aylık Gelir	N	Sıra Ortalaması	χ^2	p
Belirgin Korkular	Düşük	34	224.41		
	Orta	330	201.52		
	Yüksek	39	186.54	1.96	0.38
Toplam Kaygı	Düşük	34	235.28		
	Orta	330	202.76		
	Yüksek	39	166.58	6.40	0.04
Pozitif Düzenleme	Düşük	34	180.22		
	Orta	330	202.22		
	Yüksek	39	219.12	2.05	0.36
Negatif Duygu Düzenleme	Düşük	34	226.35		
	Orta	330	200.91		
	Yüksek	39	190.00	1.93	0.38

Çalışma kapsamında yürütülen Kruskal-Wallis testi, annenin algıladığı çocuğun sosyal kaygı düzeyinin annenin aylık gelir durumu değişkeninin üç farklı düzeyi arasında anlamlı olarak farklılaştığını göstermiştir ($\chi^2 (402) = 8.63$, $p = .01$). Annenin algıladığı çocuğun sosyal kaygı seviyesine ilişkin sıra ortalamaları, düşük gelir grubundaki annelerin çocukları için 228.63, orta gelir grubunda 204.92 ve yüksek gelir grubunda 154.12 olarak bulunmuştur.

Annenin aylık gelir grupları arasındaki farkın hangi gruplar arasında meydana geldiğini saptamak üzere post-hoc testler yürütülmüştür. Bonferroni düzeltmeli post-hoc karşılaştırmalar sonucunda, düşük gelir grubuna dahil annelerin çocuklarının sosyal kaygı seviyesinin sıra ortalaması, yüksek gelir grubuna dahil olan annelerin çocuklarına kıyasla anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur, $p = .02$. Ek olarak, düşük gelir ve orta gelir grubu arasında ($p = .771$) ve orta gelir ve yüksek gelir grupları arasında ($p > .05$) anlamlı bir fark bulunmamıştır. Benzer biçimde yürütülen Kruskal-Wallis testi, annenin aylık gelir düzeyine annenin algıladığı çocuğun toplam kaygı düzeyi arasında anlamlı şekilde farklılaştığını ortaya koymuştur, ($\chi^2 (402) = 6.40$, $p = .04$) Annenin algıladığı çocuğun toplam kaygı düzeyine bağlı sıra ortalamaları, düşük gelir grubuna dâhil annelerin çocuklarında 235.28, orta gelir grubunda 202.76 ve yüksek gelir grubunda 166.58 olarak belirlenmiştir. Gruplar arasındaki farklılaşmayı detaylı incelemek adına bonferroni düzeltmeli post-hoc testi yürütülmüştür, düşük gelir grubuna dahil annelerin çocuklarının toplam kaygı sıra ortalamasının, yüksek gelir grubuna göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu, tespit edilmiştir, ($p = .04$). Yürütülen analizle birlikte, düşük ve orta gelir grupları ($p = .36$) ile orta ve yüksek grupları ($p = .20$) arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Yapılan analizlere ek olarak, annenin çocuğuna yönelik soğukluk tutumu, düşmanlık/saldırganlık tutumu, kayıtsızlık/ihmal göstergeleri, ayrışmamış red tutumu ve toplam red düzeyi parametrelerinde gruplar arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. Benzer şekilde, annenin algıladığı çocuğun genellenmiş kaygı düzeyi, ayrılık kaygı seviyesi ve belirgin korkular düzeyi için de annenin gelir gruplarına bağlı anlamlı bir farka

rastlanmamıştır, ($p > .05$). Aynı zaman çocuğun pozitif duygu düzenleme ve negatif duygu düzenleme değişkenlerinde anne aylık kazanç durumuna göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > .05$).

5.5.8 Çocuğun Yaş Seviyesine Göre Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Karşılaştırılması

Araştırma kapsamında, çocuğun yaşının (4,5 ve 6 yaş) sıra ortalamalarının anlamlı fark gösterip göstermediğini incelemek üzere Kruskal-Wallis analizi yürütülmüştür. Kruskal- Wallis testinin ardından hangi gruplar arasında farklılaşma olduğunu tespit etmek üzere post-hoc analizi yapılmıştır. Gruplar arasındaki farklılaşmalar incelenmiştir. Kruskal- Wallis testinde anlamlı farklılıklar tespit edilmiş olsada ardından post-hoc analizi ile bonferonni düzeltmesi ile anlamlı farklılar tekrardan değerlendirilmiştir.

Tablo 5.13 Çocuğun Yaşına Göre Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Sıra Ortalamalarının Karşılaştırılması

Bağımlı Değişken	Çocuk Yaş	N	Sıra Ortalaması	χ^2	p
Anne Soğukluk	4	192	209.34		
	5	147	200.13		
	6	64	184.28	2.87	.24
Anne Düşmanlık/Saldırganlık	4	192	211.55		
	5	147	194.11		
	6	64	191.47	2.63	.27
Anne Kayıtsızlık/İhmal	4	192	200.32		
	5	147	206.46		
	6	64	196.81	.39	.82

Anne Ayrışmamış Red	4	192	206.53		
	5	147	200.91		
	6	64	190.93	2.33	.31
Anne Toplam Red	4	192	206.23		
	5	147	202.07		
	6	64	189.16	1.04	.60
Sosyal Kaygı	4	192	205.24		
	5	147	209.57		
	6	64	174.88	4.26	.12
Genellenmiş Kaygı	4	192	207.39		
	5	147	198.96		
	6	64	192.81	0.91	.63
Ayrılık Kaygısı	4	192	214.46		
	5	147	190.69		
	6	64	190.58	4.25	.12

Tablo 5.13 (Devamı) Çocuğun Yaşına Göre Ölçek ve Alt Ölçek Puanlarının Sıra Ortalamalarının Karşılaştırılması

Bağımlı Değişken	Çocuk Yaş	N	Sıra Ortalaması	χ^2	p
Belirgin Korkular	4	192	203.21		
	5	147	200.31		
	6	64	202.25	0.05	.98
Toplam Kaygı	4	192	208.40		
	5	147	201.90		
	6	64	183.04	2.28	.32
Pozitif Duygu Düzenleme	4	192	186.37		

	5	147	214.55		
	6	64	220.06	6.75	.03
Negatif Duygu Düzenleme	4	192	213.90		
	5	147	188.92		
	6	64	196.34	4.02	.13

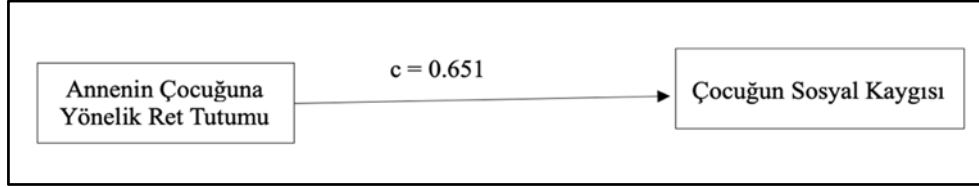
Yürütülen analizler kapsamında sadece çocuğun pozitif duygu düzenleme değişkeninde yaş grupları kapsamında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur, ($\chi^2(402) = 6.75, p = .03$). Ardından, Bonferroni düzeltmesi ile yürütülen post-hoc testlerinde 4, 5 ve 6 yaş grupları arasında anlamlı biçimde ikili fark tespit edilmemiştir (adj. $P > .05$). Yürütülen analizlerde ek olarak, annenin çocuğuna yönelik soğukluk davranışı, düşmanlık/saldırganlık tutumu, kayıtsızlık/ihtimal göstergesi, ayrışmamış red tutumu, toplam red seviyesi, çocuğun annenin algıladığı sosyal kaygı seviyesi, genellenmiş kaygı düzeyi, ayrılık kaygısı göstergesi, belirgin korkular seviyesi, toplam kaygı düzeyi ve çocuğun negatif duygu düzenleme parametrelerinde 4, 5 ve 6 yaş grupları arasında anlamlı fark gözlenmemiştir ($p > .05$). Analizin bulguları, çocukların yaşlarına göre, annenin çocuğa gösterdiği red tutumu, annenin algıladığı çocuğun kaygı düzeyi ve annenin algıladığı çocuğun emasyon düzenleme yeteneklerinin anlamlı düzeyde farklılaşmadığına işaret etmektedir.

5.6 ANNENİN ÇOCUĞUNA YÖNELİK RED TUTUMU İLE ÇOCUĞUN SOSYAL KAYGISI ARASINDAKİ İLİŞKİDE ÇOCUĞUN DUYGU DÜZENLEME BECERİSİNİN ARACI ROLÜ

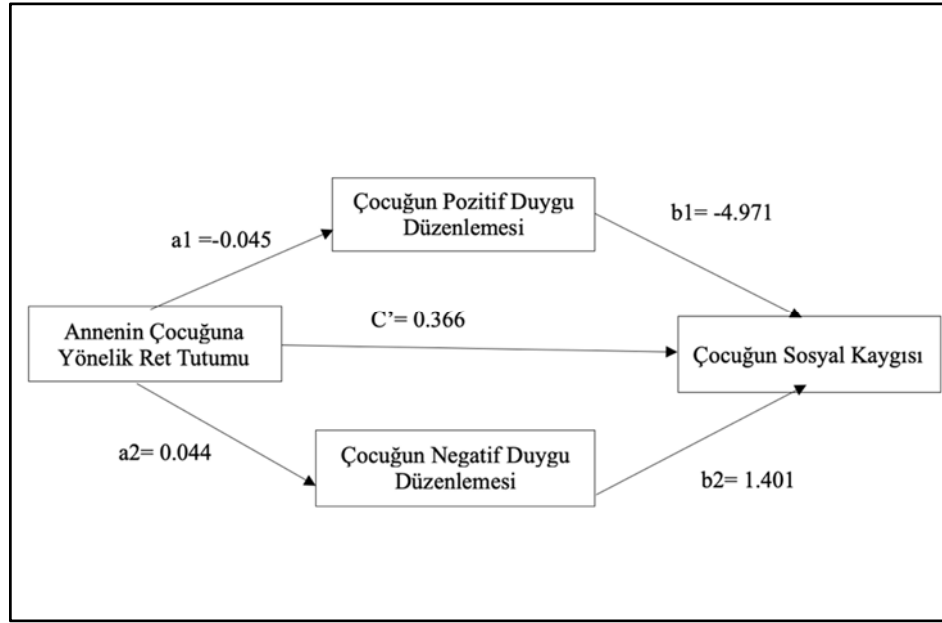
Araştırmanın temel amacı annenin çocuğuna yönelik sergilediği red düzeyi ve çocuğun sosyal kaygısı arasındaki ilişkide çocuğun duygu düzenleme becerisinin aracı etkisini incelemektir. Annenin çocuğuna yönelik sergilediği red tutumu ve çocuğun sosyal kaygısı arasındaki ilişkide çocuğun duygu düzenleme becerisinin aracılık etkisinin olup olmadığının tespit edilebilmesi için aracı değişken analizi yapılmıştır. Baron ve Kenny (1986) aracı etkiyi değerlendirmek

için öngörücü değişken ile etkilenen değişken arasında anlamlı bir ilişki olması, yordayıcı faktör ile aracı değişken arasında anlamlı bir ilişki olması ve aracı değişken ile yordanan değişken arasında anlamlı ilişki olması ön şartlarının sağlanması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu şartlar sağlandığı durumda aracı değişken analize alındıktan sonra yordayıcı değişkenin yordanan değişken üzerindeki etkisinin ortadan kalkması ya da zayıflaması gerekmektedir. Araştırmanın ana hipotezini test etmek ve dolaylı etkiyi belirlemek için Hayes Process Makro eklentisi kullanılmıştır.

Şekil 5.1 Annenin Kabul Red tutumu ile Çocuğun Sosyal Kaygısı Arasındaki İlişkiyi Açıklayan Model

Şekil 5.2 Annenin Kabul ve Red Tutumu ile Çocukların Sosyal Kaygısı Arasındaki İlişkide Çocuğun Duygu Düzenleme Becerilerinin Düzenleyici Rolü

Tablo 5.14 Aracı Değişken Analizleri Sonuçları

Değişkenler	B	S.E.	t	p	Alt Sınır	Üst Sınır	β
a1 yolu	-.045	.003	-14.22	<.001	-.051	-.039	-.579
a2 yolu	.044	.003	16.271	<.001	.039	.049	.631
c' (doğrudan etki)	.366	.046	7.968	<.001	.276	.457	.366
b1 yolu	-4.971	.583	-8.527	<.001	-6.117	-3.825	-.384
b2 yolu	1.401	.679	2.062	.040	.065	2.736	.098
c (toplam etki)	.651	.038	17.104	<.001	.576	.726	.649

Tablo 5.12’de gösterildiği gibi, bağımsız değişken olan annenin çocuğuna karşı sergilediği red düzeyinin birinci aracı değişken olan çocuğın pozitif duygu düzenleme becerisine etkisi (a1 yolu), anlamlı düzeyde ve negatif yönde annenin çocuğuna karşı sergilediği red tutumu puanları ve annenin algıladığı çocuğın pozitif duygu düzenleme becerisini yordamaktadır (b = -0.045, SE = 0.003, %95 GA [-0.051; -0.039], t = -14.222, p < .005). Annenin çocuğuna karşı red tutumu

ne kadar yükselirse çocuğun pozitif duygu düzenleme becerisi de o kadar azalmaktadır. Modele göre, annenin çocuğuna yönelik gösterdiği red seviyesi, annenin algıladığı çocuğun pozitif duygu düzenleme düzeyindeki değişimin yaklaşık %33'ünü ($R^2 = .335$), açıklanmaktadır. Annenin çocuğuna yönelik sergilediği red düzeyinin ikinci aracı değişken olan negatif duygu düzenleme becerisine etkisini veren a2 yolu incelendiğinde, annenin çocuğuna yönelik red tutumu, çocukların negatif duygu düzenleme becerisini pozitif yönde ve anlamlı şekilde yordamaktadır ($b = 0.044$, $SE = 0.003$, %95 GA [0.039; 0.049], $t = 16.271$, $p < .005$). Annenin çocuğuna yönelik sergilediği red tutumundaki artış çocukların negatif duygu düzenleme becerisi arttırmaktadır ve açıklanan varyans yaklaşık yüzde kırktır ($R^2 = .398$). Çocuğun pozitif duygu düzenleme becerisi aracı değişkeni çocuğun sosyal kaygı değişkenine (b_1 yolu) aracılık etmekte, sonuç olarak annelerin algıladığı çocukların pozitif duygu düzenleme becerileri, annelerin algıladığı çocukların sosyal kaygı seviyelerini negatif yönde ve anlamlı şekilde yordamaktadır ($b = -4.971$, $SE = 0.583$, %95 GA [-6.117; -3.825], $t = -8.527$, $p < .001$). İkinci aracı değişkeni olan çocuğun negatif duygu düzenleme becerisinin çocuğun sosyal kaygı seviyesine etkisi (b_2 yolu) analizi bulguları incelendiğinde, çocukların negatif duygu düzenleme becerisi çocukların sosyal kaygı seviyesini pozitif yönde ve anlamlı şekilde yordamaktadır ($b = 1.401$, $SE = 0.679$, %95 GA [0.065; 2.736], $t = 2.062$, $p = .040$). Çocuğun pozitif duygu düzenleme ve çocuğun negatif duygu düzenleme becerisi aracı değişkenlerinin yer aldığı modele göre, bağımsız değişkenin sosyal kaygıya anlamlı etkisi (c' yolu) gözlemlenmiştir ($b = 0.366$, $SE = 0.046$, %95 GA [0.276; 0.457], $t = 7.968$, $p < .005$). Çocuğun sosyal kaygı değişkenindeki toplam değişimin yaklaşık %55'i model ile açıklanmaktadır ($R^2 = .544$). Aracı değişkenlerin modele konmadığında, annenin çocuğuna karşı sergilediği red tutumunun annenin algıladığı çocuğun sosyal kaygı seviyesine etkisini gösteren toplam etki (c yolu) incelendiğinde, annenin çocuğuna yönelik red tutumu anlamlı biçimde annenin algıladığı çocuğun sosyal kaygı düzeyini pozitif yönde yordamaktadır ($b = 0.651$, $SE = 0.038$, %95 GA [0.576; 0.726], $t = 17.104$, $p < .005$). Sadece annenin çocuğuna yönelik red

tutumu modele konulduğunda, çocuğun sosyal kaygı düzeyindeki değişimin yaklaşık %42'si model ile açıklanmaktadır ($R^2 = .422$).

Şekil 5.11'de, annenin çocuğuna karşı sergilediği red tutumunun, çocuğun pozitif ve negatif duygu düzenleme becerileri aracılığıyla çocuğun sosyal kaygı seviyesi üzerindeki dolaylı etkisi (a·b yolu) olarak verilmektedir. Çocuğun pozitif duygu düzenleme ve negatif duygu düzenleme becerileri anlamlı şekilde aracılık etkisini ortaya koymaktadır. Çocuğun pozitif duygu düzenleme becerisinin dolaylı etkisi, $b = 0.223$, $SE = 0.034$, %95 GA [0.156; 0.291] ve çocuğun negatif duygu düzenleme becerisinin dolaylı etkisi, $b = 0.062$, $SE = 0.032$, %95 GA [0.002; 0.126] olarak bulunmuştur. Annenin çocuğuna karşı gösterdiği red tutumu ile annenin algıladığı çocuğun sosyal kaygısı arasındaki toplam etki $b = 0.651$ iken, aracı değişkenlerin modele alınması ile $b = 0.366$ 'ya düşmesine rağmen, istatistiksel anlamlılığını hala korumaktadır. Yürütülen analiz nihayetinde, dolaylı yolun anlamlı olması ve doğrudan etkinin devam etmesi, aracı değişken olan çocuğun pozitif ve negatif duygu düzenleme becerilerinin ilişkide kısmi aracı rol işlevi üstlendiğini göstermektedir. Annenin çocuğuna karşı gösterdiği red tutumu ile annenin algıladığı çocuğun sosyal kaygı düzeyi arasında çocuğun pozitif ve negatif duygu düzenleme becerileri aracı rol oynamaktadır. Analiz, araştırmamın temel hipotezini destekler niteliktedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma, 4-6 yaş aralığında en az bir çocuğa sahip 403 anneden veri toplanarak yürütülmüştür. Bu araştırmanın temel hedefi, annelerin çocuklarına yönelik kabul ve red davranış eğilimleriyle annelerin algıladığı çocukların sosyal anksiyete düzeyleri aralarındaki etkileşimde annelerin algıladığı çocuğun duygu düzenleme becerilerinin aracı rolünün değerlendirilmesidir. Araştırmada annenin çocuğuna yönelik red tutumu ile çocuğun sosyal kaygı seviyesi arasındaki ilişkinin çocuğun duygu düzenleme becerisi bağlamında aracı rolünün değerlendirilmesinin nedeni ise alanyazında sosyal kaygı bozukluğu olan çocukların, sosyal kaygı yaşamayan akranlarına oranla duygu düzenlemelerinde daha sınırlı düzeyde işlevsel ve daha yaygın biçimde işlevsel olmayan stratejiler kullandıklarına dair çalışmaların (Keil vd., 2017) varlığıdır. Ayrıca annelerin yetiştirmekte olduğu okul öncesi dönemdeki çocuklarına yönelik kabul tutumları ile okul öncesi dönemdeki çocukların hem sosyal yetkinlik hem de duygu düzenleme becerileri arasında anlamlı pozitif ilişkiler bulunduğuna dair çalışmalar mevcuttur. Tezcan (2015) anneden algılanan red ve düşmanca tutumların çocukların sosyal kaygı düzeylerini anlamlı şekilde açıkladığını göstermiştir. Bununla beraber okul öncesi dönemde annenin red tutumu, çocuğun sosyal kaygı düzeyi ve duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkilerin aracı etki modeli çerçevesinde test edildiği bir araştırmaya alanyazında rastlanmamıştır. Bu doğrultuda, değişkenler arasındaki aracılık ilişkisini incelemek üzere Process Macro aracıyla geliştirilen 4. modele dayanan dolaylı etki analizleri gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, değişkenlerin bazı sosyodemografik değişkenlere göre istatistiksel olarak farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla, parametrik olmayan analiz tekniklerinden Mann Whitney U ve Kruskal Wallis testleri kullanılmıştır. Elde edilen veriler, alanyazında yer alan önceki çalışmalarla kıyaslanarak yorumlanmış ve araştırmanın kısıtlı yönlerine değinilmiş ve gelecekte gerçekleştirilebilecek araştırmalara ilişkin çeşitli öneriler sunulmuştur.

Yürütülen çalışmaların analizlerinin ilk aşamasında, araştırmanın ana değişkenleri arasındaki ilişkiler analiz edilmiş ve gerçekleştirilen Spearman korelasyon testleri neticesinde, üç temel değişkenin birbirleriyle anlamlı düzeyde ilişkili olduğu ortaya konmuştur. Araştırma kapsamında yapılan Spearman korelasyon analizi sonucunda, annenin çocuğuna yönelik toplam ret tutumu ile çocuğun sosyal kaygı düzeyi arasında orta düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Bu yaş grubunda (4-6 yaş) doğrudan annelerin reddedici tutumları ile annelerin algıladığı çocukların sosyal kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalara alanyazında sık rastlanmamakla birlikte, benzer örneklem grubuyla yürütülen araştırmalar, mevcut bulguları dolaylı olarak desteklemektedir. Örneğin, Erler (2011) anne ve babaların çocuklarına yönelik kabul tutumlarının, çocukların kişilerarası işlevselliği ve tepkisel sorunlar üzerindeki etkileri değerlendirmiş; ebeveynin çocuğuna karşı kabul seviyesi arttığı takdirde çocukların sosyal beceri seviyelerinin de yükseldiği, reddedici tutumlar arttıkça ise sosyal becerilerin azaldığı ve tepkisel sorunların arttığını vurgulamıştır. Sosyal beceriler ile sosyal kaygı arasında alanyazında ortaya konan ilişki dikkate alındığında, bu bulgu mevcut araştırmada saptanan anne ret tutumu ile çocuğun sosyal kaygı düzeyi arasındaki pozitif ilişkiye dolaylı bir destek sağlamaktadır. Cartwright-Hatton vd. (2005) tarafından yürütülen bir çalışmada, yüksek seviyede sosyal kaygıya sahip çocukların, sosyal becerilerini daha düşük düzeyde algıladıkları ve belirgin olarak hissettikleri gerginlik seviyesine dair daha olumsuz değerlendirmelerde buldukları saptanmıştır. Bu bulgu, sosyal beceri eksikliği ile sosyal kaygı arasındaki ilişkiyi desteklemekte; dolayısıyla mevcut çalışmada tespit edilen bulgulara dair kavramsal bir zemin oluşturmaktadır. Bu bulgular bağlanma kuramı ile paralellik göstermektedir, çocuğun öncül bakım vereni ile kurduğu etkileşim çocuğun çevresindeki diğer kişilere yönelik tutumunu etkilemektedir (Crenshaw ve Stewart ve Stewart, 2019). Ancak, okul öncesi dönemde bu ilişkiyi doğrudan ele alan çalışmalara alnyazında yeterince yer verilmediği göz önüne alındığında, gelecekte yapılacak araştırmaların bu yaş grubuna odaklanması önemli görünmektedir.

Araştırma kapsamında, annenin çocuğuna yönelik toplam red tutumu ile çocuğun pozitif duygu düzenleme becerisi arasında beklenildiği şekilde orta düzeyde negatif yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Aynı şekilde, annenin red tutumu ile çocuğun negatif duygu düzenleme becerisi arasında ise orta düzeyde pozitif yönlü bir ilişki saptanmıştır. Benzer şekilde, Chang vd. (2003) anne ve babanın çocuğuna karşı sert davranışlarının çocukların duygu düzenleme becerileri üzerinde etkili olduğunu ve özellikle annelerin çocuklarına yönelik sert tutumların, bu beceriler üzerinde babaların çocuklarına karşı tutumuna kıyasla daha belirgin bir etki oluşturduğunu saptamıştır. Okul öncesi dönemde çocuğa sahip ebeveynlerin çocuğuna karşı ihmalci yaklaşımlarının çocukların duygusal gelişimi üzerinde olumsuz etkiler yaratabileceği araştırmalarla ortaya konmuştur. Örneğin, okul öncesi dönemde yürütülen bir çalışmada, ihmal eden ve cezalandıran ebeveyn yaklaşımlarının çocukların duygulara ait bilgisi ve duyguları tanıma süresi üzerinde olumsuz etkiler oluşturduğu gözlemlenmiştir (Sullivan vd., 2010). Bu bulgular, bakım veren ile çocuğun kurduğu güvenli bağın çocuğun duygu düzenleme becerilerini desteklediğini vurgulayan bağlanma kuramıyla da uyumludur (Zeanah, 1990; Mulhare vd., 2010). Araştırmanın üçüncü hipotezi doğrultusunda, çocukların sosyal kaygı düzeyleri ile pozitif duygu düzenleme becerileri arasında negatif yönlü bir ilişki saptanmıştır. Buna ek olarak, sosyal kaygı düzeyi ile çocukların negatif duygu düzenleme becerileri arasında pozitif yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Elde edilen bu bulgu, Lange ve Tröster'in (2014) sosyal anksiyete bozukluğu olan çocuk ve ergenlerin, sosyal anksiyetesi olmayan akranlarına kıyasla daha az adaptif ve daha fazla maladaptif duygu düzenleme stratejileri kullandıklarını ortaya koyan bulgularıyla örtüşmektedir. Lange ve Tröster'in çalışmasında da sosyal kaygı düzeyi yüksek olan bireylerin olumlu duyguları ifade etmekte zorlandıkları ve negatif duygular karşısında işlevsiz başa çıkma yollarını daha sık kullandıkları belirtilmiştir. Carthy vd. (2010) sosyal anksiyete problemine sahip olan çocukların olumsuz uyarıcı içeren senaryolar karşısında güçlü olumsuz duygulanım tepkisi gösterdiğini ve bu duyguların bilişsel içeriğin yeniden düzenlenmesi gibi stratejik tepki geliştirmekte zorlandıkları tespit edilmiştir. Bu bulgular, sosyal kaygı düzeyi yüksek çocukların olumlu

duyguları düzenleme bağlamında zayıflık yaşayabileceklerini, buna karşın olumsuz duygularla karşılaştıklarında daha yoğun duygusal değişkenlik yaşayabileceklerine işaret etmesi açısından mevcut araştırmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir. Bu bulgular ışığında, klinik müdahalelerde sosyal anksiyete düzeyi yüksek çocukların özellikle adaptif duygu düzenleme stratejilerini geliştirmeye yönelik yapılandırılmış duygusal farkındalık ve bilişsel yeniden yapılandırma çalışmaları önerilmektedir. Olumlu duyguları tanıma ve ifade etme becerilerinin desteklenmesi, çocuğun sosyal ortamlarda daha işlevsel başa çıkma yolları geliştirmesine katkı sağlayabilir. Ayrıca, yoğun olumsuz duygulanımı hedefleyen duygu düzenleme odaklı müdahale protokolleri, çocukların günlük yaşantılarında karşılaştıkları sosyal stresörlerle başa çıkma yeterliklerini artırma potansiyeline sahiptir. Bu doğrultuda, klinik uygulamalarda bireyselleştirilmiş müdahale planlarının oluşturulması önem taşımaktadır.

Yürütülen çalışmanın temel varsayımını değerlendirmek üzere uygulanan Process Macro temelli regresyon analizleri, yordayıcı ve yordanan değişkenler arasında anlamlı istatistiksel ilişkilerin bulunduğunu ortaya koymuştur.

Yürütülen regresyon analizi sonucunda, annelerin çocuklarına yönelik sergiledikleri toplam ret tutumunun, çocukların pozitif duygu düzenleme becerilerini istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönde; negatif duygu düzenleme becerilerini ise anlamlı ve pozitif yönde yordadığı belirlenmiştir. Çalışma kapsamında tespit edilen sonuç, okul öncesi dönemde ebeveyn reddinin çocukların duygusal düzenleme kapasitesi üzerindeki etkisini değerlendiren farklı çalışmalarla örtüşmektedir. 4-5 yaş grubundaki çocuklarla gerçekleştirilen bir araştırmada, hem baba hem anne verileri toplanmış; annelerin çocuklarına yönelik ret tutumları ile çocukların duygu düzenleme becerileri arasında anlamlı ve negatif yönlü ilişkiler rapor edilmiştir (Karaduman, 2021). Çalışmanın bulgularına paralel olarak, Bayındır vd. (2017) tarafından yürütülen bir çalışmada da, annelerin çocuklarını kabul etme seviyeleri ile okul öncesi dönemdeki çocukların duygu düzenleme becerileri arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki saptanmıştır. Alanyazında, okul öncesi dönemde çocuğa sahip annenin çocuğuna yönelik ret tutumu ile çocuğun duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkiyi doğrudan ele

alan çalışmalar sınırlı olmakla birlikte, elde edilen bulgularla benzer yönde sonuçlar ortaya koyan ve bu sonuçların yorumunu dolaylı olarak destekleyen araştırmalar da bulunmaktadır. Örneğin, 5–6 yaş grubu çocuklarla gerçekleştirilen bir çalışmada, annesinden daha düşük düzeyde ret algılayan çocukların duyu tanıma becerilerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır (Tepeli vd.,2014). Duygusal farkındalık sürecinin ilk kademesini duyguları tanıma süreci oluşturmakta, duygusal düzenlemenin ön koşulu olarak kabul edilmektedir. Nitekim duygusal zekâ kuramına göre, bireylerin duygularını etkili bir biçimde düzenleyebilmeleri, ilk olarak bu duyguları uygun bir biçimde tanıyabilmelerine bağlıdır (Yoo vd., 2006). Bu kuramsal çerçevede incelendiğinde, anneden algılanan ret düzeyinin çocuğun duyu tanıma kapasitesini olumsuz etkilemesi, dolaylı olarak duyu düzenleme becerilerinde zayıflamalara yol açabileceğini düşündürmektedir. Buradan yola çıkılarak sadece çocuğu değil tüm sistemi (ebeveyn, eğitim ortamı ve sosyal evre) hedef alarak duygusal düzenleme gelişimini bütüncül bir Şekilde desteklemek amaçlanmalıdır. Okul ncesi kurumlarda anne ve babalara yönelik destekleyici ebeveynlik uygulamaları konulu eğitimler gerçekleştirilerek anne ve babalara duyguları tanıma, kabul etme ve çocuğa model olma yetenekleri kazandırılmalı, okuldaki faaliyetlere anne ve babalar daha sık dâhil edilerek aile içi sağlıklı bağlar geliştirme çalışmaları yapılmalıdır. Öğretmenler, ocukların duygusal gelişimlerini fark ederek ve uygun bir biçimde anne ve babalara rehberlik ederek yol göstermelidirler. Uygulamalı faaliyetler örneğin; resim çalışmaları, yapılandırılmış oyun çalışmaları düzenleyerek çocukların duyu düzenleme yeteneklerini desteklemek ve ebeveynin reddedici yaklaşımlarının etkilerini azaltmak açısından etkili araçlar geliştirmelidirler. İfade odaklı rol çalışmalarıyla çocukların duygularını canlandırarak dışa vurmaları sağlanabilir. Sanat kökenli etkinlikler ise çocukların duygularını sözel olmayan yollarla ifade etmelerine yardımcı olur. Bu doğrultuda, okul öncesi eğitim ortamlarında bu tür etkinliklere daha fazla yer verilmelidir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu, annenin çocuğuna yönelik ret tutumunun, çocuğun sosyal kaygı düzeyini anlamlı ve pozitif yönde yordadığını ortaya koy-

muştur. Alanyazında 4–6 yaş aralığında çocukların sosyal kaygı düzeyi ile ebeveyn ret tutumları arasındaki ilişkiyi doğrudan ele alan bir çalışma bulunmamaktadır, bu yaş aralığında ebeveynlerin çocuklara yönelik kabul-ret tutumlarının sosyal yeterlik üzerindeki etkisini değerlendiren çalışmalar mevcuttur. Gülay (2011) anne ve babanın çocuğuna yönelik kabul edici tutumlarının artmasının, 5–6 yaş aralığındaki çocukların sosyal yeterlik becerilerini gündelik yaşam pratiklerinde daha etkin biçimde uygulamaları üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğunu belirtmiştir. Sosyal yeterliğin, sosyal ortamlarda etkili iletişim kurabilme ve sosyal becerileri kullanabilme kapasitesini ifade ettiği dikkate alındığında; bu yeterliklerin zayıf olması, çocukların sosyal kaygı geliştirme riskini artırabilir. Bacanlı (1999) yetersiz sosyal yeteneklerin, bireyin kişilerarası ortamlarda kaygı yaşamasına ve mesafeli kişilerarası ilişkiler kurmasına neden olabileceğini vurgulamaktadır. Bu dolaylı bulgular, erken çocukluk evresinde, anne ve babanın çocuğuyla kurduğu ilişkinin sosyal kaygı gelişimindeki etkisini anlamayabilmek üzere daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır. Tepeli ve Yılmaz'ın (2013) yürüttüğü araştırmanın bulguları, annelerin çocuklarına yönelik sergilediği kabul ya da ret tutumlarının, çocukların sosyal problem durumlarına yönelik çözüm üretme becerileri üzerinde anlamlı bir etkisi olduğunu göstermektedir. Çalışmanın bulguları, annelerin sergilediği kabul temelli tutumlarının, çocukların sosyal etkileşimlerde karşılaştıkları sorunları çözme becerilerinin gelişimine katkı sağladığını göstermektedir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu, çocukların pozitif duygu düzenleme becerilerinin sosyal kaygı düzeyini anlamlı ve negatif yönde yordadığını; ancak negatif duygu düzenleme becerilerinin sosyal kaygı düzeyini anlamlı ve pozitif yönde yordadığını ortaya koymasıdır. Bu bulgu, okul öncesi dönemde (4-6 yaş) sınırlı sayıda çalışmada ele alınmakla birlikte, farklı yaş gruplarında benzer sonuçlar görülmektedir. Kayhan Aktürk (2015) okul öncesi dönem çocuklarında, duygu düzenleyememe ile akran ilişkilerinde gözlenen girişken ve sosyalleşmeye yönelik olmayan eğilimler, korkulu-kaygılı tepkiler ve akranlarca dışlanma arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulmuştur. Bu araştırmanın bulgu-

ları, duygu düzenleme yetersizliğinin sosyal ortamlarda kaygı temelli geri çekilme davranışlarını artırabileceğini göstermektedir. Benzer şekilde, Hipson vd. (2019) 2,5–5 yaş arası çocuklarda, duygu düzenleme stratejilerinin çocukların utangaçlık düzeyleri ile sosyal uyumları arasındaki ilişkide aracı rol oynadığını belirtmiştir. Özellikle işlevsel düzenleme stratejileri, çekingenliğin kişilerarası etkileşimden uzak durma ve olumlu kişilerarası davranışlar üzerindeki etkisinde belirleyici bir boyut olarak ön plana çıkmıştır. Bu bulgular, okul öncesi dönemde duygu düzenleme yeteneklerinin sosyal kaygı benzeri belirtilerle ilişkili olduğunu ve sosyal adaptasyonu biçimlendirileceğini göstermektedir. Gelişimsel olarak daha ileri yaş gruplarında yürütülen çalışmalar duygu düzenleme yetenekleri ile sosyal kaygı seviyesi arasındaki ilişkiyi desteklemektedir. Rydell vd. (2007) 5 ile 8 yaş aralığındaki çocuklarla yürütülen boylamsal araştırmada, korku duygusunun yetersiz miktarda yönetilmesinin sosyal kaygı ve içe dönük tepkisel davranışlar ile anlamlı şekilde bağlantılı olduğunu saptamıştır. Benzer şekilde, Sackl-Pammer vd. (2019), sosyal anksiyete teşhisi olan ergenlerin kontrol grubuna kıyasla daha az adaptif, ancak daha fazla maladaptif duygu düzenleme stratejileri kullandığını ve maladaptif stratejiler ile sosyal kaygı seviyesi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğunu saptamıştır. Alanyazında, farklı yaş gruplarıyla yapılan çalışmalarda duyguların düzenlenme biçiminin sosyal işlevsellik ve kaygı ile yakından ilişkili olduğu raporlanmıştır. Dolayısıyla, okul öncesi dönemde elde edilen mevcut bulgular, daha ileri yaşlardaki araştırmalarla tutarlılık göstermekte ve erken çocuklukta duygu düzenleme becerilerinin desteklenmesinin önemine işaret etmektedir. Bu sonuçlar klinik uygulamalar açısından önemli ipuçları taşımaktadır. Özellikle, okul öncesi dönemde duygu becerilerinin desteklenmesi, çocuğun sosyal problemler yaşamasını önleyebilir. Araştırma bulguları, pozitif duygu düzenleme becerilerinin sosyal kaygıyı azaltıcı, negatif duygu düzenleme becerilerinin ise kaygıyı artırıcı etkilerini göstermektedir. Bu doğrultuda, erken gelişim odaklı uygulamalarda çocukların zorlayıcı duygularını tanıması ve bu duyguları yönetmeyi öğrenmesi hedeflenmelidir. Alanda çalışan uzmanlar, sosyal problemler yaşayan çocuklarla

çalışırken sadece tepkisel semptomlara odaklanmak yerine, bu semptomlara sebep olan duygu düzenleme süreçlerini anlamaya ve güçlendirmeye yönelik psikoeğitimsel ve oyun odaklı yaklaşımları öne çıkarmaktadır. Dolayısıyla, çalışmam sadece teorik bir katkı sunmakla kalmayıp, aynı zamanda okul öncesi döneminde uygulanabilecek duygu temelli müdahalelerin gerekliliğine dair pratik bir uygulamaya işaret etmektedir.

Çalışmanın temel varsayımını sınamak amacıyla aracılık modeli kapsamında bir etki analizi gerçekleştirilmiş, annenin çocuğuna karşı sergilediği ret tutumu ile çocuğun sosyal kaygı düzeyi arasındaki ilişkide, çocuğun olumlu ve olumsuz duygu düzenleme becerilerinin aracı rolü incelenmiştir. Yürütülen analiz sonucunda, çocuğun hem pozitif hem de negatif duygu düzenleme becerilerinin bu ilişkide anlamlı birer kısmi aracı etki gösterdiği tespit edilmiştir. Bu bulgu, annenin ret tutumunun çocuklarda sosyal kaygı gelişimini, çocukların duygu düzenleme becerileri aracılığıyla etkilediğini göstermektedir. Alanyazın tarandığında, araştırmada incelenen değişkenler arasındaki ilişkileri doğrudan aracılık modeli çerçevesinde değerlendiren herhangi bir araştırmaya ulaşılamamıştır. Bu doğrultuda, saptanan sonuçların alanyazınla doğrudan karşılaştırılması mümkün olmamıştır. Ayrıca, bu değişkenlerin ikili ilişkiler temelinde değerlendirildiği kuramsal ve ampirik çalışmaların son derece sınırlı sayıda olduğu gözlemlenmektedir. Dolayısıyla, bu durum çalışmamın özgünlüğünü ve alana katkı potansiyelini ciddi anlamda ortaya koymaktadır. Araştırmamın bulguları gelecekte yapılacak araştırmalara temel ve referans olma potansiyeline sahiptir.

Temel hipotezlerin test edilmesinin ardından, ölçeklerden elde edilen puanların sosyodemografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. İlk olarak, annenin çocuğuna yönelik gösterdiği toplam red tutumu düzeyleri; çocuğun cinsiyeti ve yaşı ile, anne ve babanın ay içindeki gelir düzeyleri, eğitim durumları ve meslek grupları parametreleri doğrultusunda karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Temel eğitim düzeyine sahip annelerin çocuklarına yönelik sergiledikleri red tutumunun, yüksek eğitim düzeyine sahip annelere kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür. Benzer şekilde, Peixoto vd. (2022) tarafından yürütülen 54-82 yaş aralığındaki örnekleme, düşük eğitim

düzeyine sahip annelerin çocuklarının, annelerini daha az kabul edici ve daha fazla reddedici olarak algıladıkları belirlenmiştir. Her iki bulgu da anne eğitim düzeyinin çocukla kurulan ilişki üzerinde belirleyici bir rol oynayabileceğine işaret etmektedir. Annenin çocuğuna yönelik sergilediği ret tutumu, çocuğun yaş grubuna, babanın eğitim düzeyine, annenin meslek kategorisine ve çocuğun cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Devamında, çocuğun sosyal kaygı düzeyi; çocuğun cinsiyeti ve yaşı ile, anne ve babanın gelir düzeyi, eğitim durumu ve meslek gruplarına göre karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Yapılan analizler sonucunda, çocukların sosyal kaygı düzeyleri cinsiyet değişkenine, babanın eğitim seviyesine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Annelerin değerlendirmelerine göre, temel eğitim düzeyine sahip annelerin çocuklarının sosyal kaygı düzeyleri, yüksek eğitim düzeyine sahip annelerinkinden daha yüksektir. Benzer şekilde, Çetin ve Eker (2019) çocukların annelerinin eğitim kademesinin yükselmesinin, çocukların sosyal kaygı derecelerini azaltıcı yönde etkilediğini rapor etmiştir. Araştırmamda elde edilen bulgular, çocukların sosyal kaygı düzeylerinin babaların eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini ortaya koymuştur. Benzer şekilde, Ogelman ve Çiftçi (2014) çocukların kaygı düzeylerinin babaların öğrenim durumuna göre anlamlı biçimde farklılaşmadığını belirtmiştir. Alisinanoğlu ve Ulutaş (2003), çocukların babaların tamamladığı eğitim kademesinin çocukların kaygı düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı belirtmiştir. Annenin aylık kazanç kademesine bakıldığında, düşük kazanç grubundaki annelerin çocuklarının sosyal kaygı düzeylerinin, yüksek kazanç grubundakilerinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Bununla beraber, Şahin ve Görünmez (2022), ebeveynlerin aylık kazanç seviyesi ile çocukların genel kaygı, sosyal kaygı ve ayrılık kaygısı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulmamıştır. Bu iki bulgu arasındaki çatışma, kullanılan ölçüm materyallerindeki çeşitlilik, örneklem grubunun demografik yapısı, veri toplama yöntemleri ya da yaş aralığındaki farklılıklar ile açıklanabilir. Ayrıca, gelir algısı ve gelir düzeyinin bölgesel koşullara göre farklı anlamlar taşıması bu tür bulguların tutarsızlık göstermesine

neden olabilmektedir. Gelecek çalışmalarda, bu değişkenlerin benzer demografik nitelik taşıyan örneklemler üzerinde tekrar incelenmesi, bulguların daha doğrudan mukayese edilmesine imkân sağlayabilir. Yapılan analizler sonucunda, çocukların yaşlarına göre pozitif duygu düzenleme düzeylerinde genel olarak anlamlı bir fark saptanmış olsa da yapılan ikili kıyaslamalar sonucunda 4, 5 ve 6 yaş grupları arasında pozitif duygu düzenleme açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemiştir. Bayındır vd. (2017) çocuğun yaş aralığı arttıkça sosyal yeterlik ve duygu düzenleme becerilerinin gelişme eğiliminde olduğunu belirtse de çalışmada yaş grupları arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Bu çelişki, örneklem farklılıkları, kullanılan ölçme araçları veya analiz yöntemlerine bağlanabilir. Çalışmamda, çocuğun cinsiyetine göre yalnızca pozitif duygu düzenleme alt boyutunda anlamlı bir farklılık gözlemlenmiştir. Kız çocuklarının pozitif duygu düzenleme puanlarının, erkek çocuklarıkinden anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmüştür. Benzer bulgular, Uysal ve Güven (2022) tarafından 60–72 aylık çocuklar için rapor edilmiştir. Anılan çalışmada, duygu düzenlemenin alt boyutlarından biri olan olumsuzluk düzeyi ile genel duygu düzenleme becerilerinin cinsiyete göre farklılık göstermiş ve erkek çocukların kızlara göre daha fazla duygu düzenleme güçlüğü yaşadıkları görülmüştür. Bu bulguları destekleyen başka bir çalışmada, Bayındır vd. (2017), kız çocuklarının duygusal tepkilerinin erkek çocuklarıkinden daha az dalgalanma gösterdiğini ve olumsuz duygulara daha az eğilimli olduklarını rapor etmiştir. Bu çalışmanın güçlü yönlerinden biri, 4-6 yaş aralığında çocuğu olan geniş bir örneklem (n=403) ile yürütülmesi sayesinde bulguların güvenilirliğinin ve genellenebilirliğinin yüksek olmasıdır. Ayrıca, annelik tutumları, çocukların duygu düzenleme becerileri ve sosyal kaygı düzeyleri arasındaki ilişkilerin aracı etki modeli ile detaylı şekilde incelenmiş olması, alanyazına kuramsal ve metodolojik açıdan özgün bir katkı sağlamaktadır.

Çalışmadan elde edilen bulgular önemli sonuçlar ortaya koymakla birlikte belirli açılardan sınırlılıklar taşımaktadır. Çalışma kapsamında çocuklara dair sosyal kaygı seviyeleri ve duygu düzenleme becerileri annelerin algıladığı öznel değerlendirme aracılığıyla ölçülmüştür. Gelecek araştırmalarda, çocuğun sosyal

kaygı seviyesi ve duygu düzenleme becerilerinin yalnızca annenin algısıyla değil, çocuklardan doğrudan toplanan verilerle ya da gözlem yoluyla incelenmesi, literatür açısından destekleyici olacaktır. Ek olarak çalışmanın bulguları yalnızca annelerin değerlendirmeleri üzerinden temellendirilmektedir; babaların değerlendirmeleri dahil edilmemiştir. Bu durum, anne ve babanın çocuğunun sosyal kaygı seviyesi ve duygu düzenleme becerilerine dair algısal farklılıklarını değerlendirmeyi kısıtlamaktadır. Ebeveynin çocuğuna dair algılarının karşılaştırılması olarak değerlendirilebilmesi için anne ve babadan veri toplanması da literatüre büyük katkı sunacaktır. 4-6 yaş aralığında çocukların sosyal kaygı seviyeleri ve duygu düzenleme becerilerine dair çalışmaların sınırlı görülmüştür. Gelecek çalışmalarda, deneysel müdahale çalışmalarının yürütülmesi ve çocuğun becerilerine dair farklı değerlendirme kaynaklarını dahil eden veri toplama araçlarının (ör. Öğretmen, baba) kapsama alınması literatüre katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Akgün, A., Gönen, S., & Aydın, M. (2007). The investigation of anxiety levels of primary school science and mathematics teacher students' according to some variables. *Electronic Journal of Social Sciences*, 6(20), 283-299.
- Alisinanoğlu, F., & Ulutaş, İ. (2003). Çocukların kaygı düzeyleri ile annelerinin kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Körpeoğlu Journal*, 28(128).
- Atalar, D. S., & Atalay, A. A. (2018). Ergenlik döneminde duygu düzenleme ve ruh sağlığı: Ana-babanın ve mizacın rolü. In T. Bildik (Ed.), *Ergenlik Dönemi ve Ruhsal Bozukluklar* (pp. 84-90). Ankara: Türkiye Klinikleri.
- Aydın, P. Ç. (2017). Kaygı ve Endişe. *Turkiye Klinikleri Psychiatry-Special Topics*, 10(4), 228-236.
- Bacanlı, H. (1999). *Sosyal Beceri Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Balaram, K., & Marwaha, R. (2024). Agoraphobia. In *StatPearls*. StatPearls Publishing.
- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of personality and social psychology*, 51(6), 1173.
- Batum, P., & Yagmurlu, B. (2007). What counts in externalizing behaviors? The contributions of emotion and behavior regulation. *Current Psychology: Developmental• Learning• Personality• Social*, 25, 272-294.
- Bayındır, D., Güven, G., Sezer, T., Akşın Yavuz, E., & Yılmaz, E. (2017). The relationship between maternal acceptance-rejection levels and preschoolers' social competence and emotion regulation skills. *Journal of Education and Learning*, 6.
- Bilge, Y., & Sezgin, E. (2020). Anne ve çocuk duygu düzenleme arasındaki ilişkide annenin kişilik özelliklerinin ve bağlanma stillerinin aracı rolü. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 21(3), 310-318.
- Booth, P. B., & Jernberg, A. M. (2024). *Theraplay: Bağlanma temelli oyunlar aracılığıyla ebeveynlere ve çocuklara daha iyi ilişkiler kurmakta yardım etmek* (A. C. Kodalak, Ş. Çavuşoğlu, G. E. Numanoğlu & M. Gültekin, Çev.). Yeni Kapı Yayınları. (Orijinal eser 2010'da yayımlanmıştır.)

- Bögels, SM., van Oosten, A., Muris, PEHM., & Smulders, DF. (2001). Familial correlates of social anxiety in children and adolescents. *Behaviour Research and Therapy*, 39, 273-287.
- Brühl, A. B., Herwig, U., Delsignore, A., Jäncke, L., & Rufer, M. (2013). General emotion processing in social anxiety disorder: neural issues of cognitive control. *Psychiatry Research: Neuroimaging*, 212(2), 108-115.
- Budak, S. (2000). Psikoloji Sözlüğü, Bilim ve Sanat Yayınları.
- Carthy, T., Horesh, N., Apter, A., Edge, M. D., & Gross, J. J. (2010). Emotional reactivity and cognitive regulation in anxious children. *Behaviour research and therapy*, 48(5), 384-393.
- Cartwright-Hatton, S., Tschernitz, N., & Gomersall, H. (2005). Social anxiety in children: social skills deficit, or cognitive distortion? *Behaviour research and therapy*, 43(1), 131-141.
- Chang, L., Schwartz, D., Dodge, K. A., & McBride-Chang, C. (2003). Harsh parenting in relation to child emotion regulation and aggression. *Journal of family psychology*, 17(4), 598.
- Chansky, T. (2009). *Çocuklarda endişe* (E. Kandemir, Çev.). Kural Dışı Yayınları. (Orijinal eser 2004'te yayımlandı)
- Cohen, J. N., & Kaplan, S. C. (2020). Understanding and treating anxiety disorders: a psychodynamic approach. *Clinical Handbook of Anxiety Disorders: From Theory to Practice*, 315-332.
- Cole, P. M., Armstrong, L. M., & Pemberton, C. K. (2010). The role of language in the development of emotion regulation.
- Crenshaw, D. A., & Stewart, A. L. (Eds.). (2019). *Oyun terapisi: Kapsamlı teori ve uygulama rehberi* (D. N. Bıyıklı & B. Tuncel, Çev.). APAMER Aktüel Psikoloji Yayınları. (Orijinal eser 2015'te yayımlanmıştır)
- Eisen, A. R., & Schaefer, C. E. (2007). *Separation anxiety in children and adolescents: An individualized approach to assessment and treatment*. Guilford Press.
- Eker, E. Ç. E. (2024). 4-6 Yaş Arası Çocukların Kaygı Düzeylerinin Demografik Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi. *Journal Of Social, Humanities And Administrative Sciences (Joshas)*, 5(21), 1220-1228.
- Erler, Ö. (2011). *Ebeveyn kabul reddi ile 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (master's thesis, Maltepe University)

- Delprato, D. J., & McGlynn, F. D. (1984). Behavioral theories of anxiety disorders. In *Behavioral theories and treatment of anxiety* (pp. 1-49). Boston, MA: Springer US.
- Denham, S. A. (1998). *Emotional development in young children*. Guilford Press.
- Gander, M. J. (2010). Gardiner, Harry W. *Çocuk ve Ergen Gelişimi* (pp. 422-430).
- Ginsburg, G. S., & Walkup, J. T. (2004). Specific phobia. *Phobic and anxiety disorders in children and adolescents: A clinician's guide to effective psychosocial and pharmacological interventions*, 175-197.
- Goleman, D. (2016). *Duygusal zekâ: Neden IQ'dan daha önemlidir*. Varlık Yayınları.
- Gross, J. J. (2014). Emotion regulation: Conceptual and empirical foundations. *Handbook of emotion regulation*, 2, 3-20.
- Gross, J. J. (2015). Emotion regulation: Current status and future prospects. *Psychological inquiry*, 26(1), 1-26.
- Gross, J. J., & Thompson, R. A. (2007). Emotion Regulation: Conceptual Foundations. In J. J. Gross (Ed.), *Handbook of emotion regulation* (pp. 3–24). The Guilford Press.
- Gülay, H. (2011). Anne-babaların kabul red boyutlarının 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri üzerindeki yordayıcı rolü. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 163-176
- Güler, M., & Totan, T. (2016). *Okul Öncesi Dönem 4-6 Yaş Çocukları için Yeniden Düzenlenen Okul Öncesi Kaygı Ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Hipson, W. E., Coplan, R. J., & Séguin, D. G. (2019). Active emotion regulation mediates links between shyness and social adjustment in preschool. *Social Development*, 28(4), 893-907.
- Hortaçsu, N. (1995). Parents' education levels, parents' beliefs, and child outcomes. *The Journal of Genetic Psychology*, 156(3), 373-383.
- Huberty, T. J. (2012). *Anxiety and depression in children and adolescents: Assessment, intervention, and prevention*. Springer Science & Business Media.

- Karaduman, S. (2021). *4-5 Yaş çocuğu olan anne ve babaların kabul red düzeyleri, çocukların duygu düzenleme becerileri ve duygusal davranışsal problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi).
- Kasuto, S. (2005). Özel anaokullarına devam eden 6 yaş çocuklarının cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargıları ile annenin sosyal uyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kashdan, T. B., Weeks, J. W., & Savostyanova, A. A. (2011). Whether, how, and when social anxiety shapes positive experiences and events: A self-regulatory framework and treatment implications. *Clinical Psychology Review, 31*(5), 786-799.
- Kayhan Aktürk, Ş. (2015). Okul öncesi dönem çocuklarında duygu düzenleme becerileri ile akran ilişkilerinin incelenmesi (Master's thesis, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Kenwood, M. M., Kalin, N. H., & Barbas, H. (2022). The prefrontal cortex, pathological anxiety, and anxiety disorders. *Neuropsychopharmacology, 47*(1), 260-275.
- Kesebir, S., Kavzoğlu, S. Ö., & Üstündağ, M. F. (2011). Bağlanma ve psikopatoloji. *Psikiyatride güncel yaklaşımlar, 3*(2), 321-342.
- Kessler, R. C., Berglund, P., Demler, O., Jin, R., Merikangas, K. R., & Walters, E. E. (2005). Lifetime prevalence and age-of-onset distributions of DSM-IV disorders in the National Comorbidity Survey Replication. *Archives of General Psychiatry, 62*(6), 593-602.
- Khaleque, A., & Rohner, R. P. (2002). Perceived parental acceptance-rejection and psychological adjustment: A meta-analysis of cross-cultural and intercultural studies. *Journal of Marriage and Family, 64*(1), 54-64.
- La Greca, A. M., Dandes, S. K., Wick, P., Shaw, K., & Stone, W. L. (1988). Development of the Social Anxiety Scale for Children: Reliability and concurrent validity. *Journal of Clinical Child Psychology, 17*(1), 84-91.
- Lange, S., & Tröster, H. (2014). Strategien der Emotionsregulation bei sozial ängstlichen Kindern und Jugendlichen. *Zeitschrift für Klinische Psychologie und Psychotherapie*.
- Lee, H. M., & Kim, H. A. (2019). The mediation effect of emotional regulation ability on the relationship between social anxiety and relational aggression of higher grade elementary school girls. *Journal of the Korea Academia-Industrial Cooperation Society, 20*(8), 352-361.

- Lieb, R., Wittchen, H. U., Höfler, M., Fuetsch, M., Stein, M. B., & Merikangas, K. R. (2000). Parental psychopathology, parenting styles, and the risk of social phobia in offspring: A prospective-longitudinal community study. *Archives of General Psychiatry*, 57(9), 859-866.
- McDowell, D. J., & Parke, R. D. (2000). Differential knowledge of display rules for positive and negative emotions: Influences from parents, influences on peers. *Social Development*, 9(4), 415-432.
- McKeown, R. E., Garrison, C. Z., Jackson, K. L., Cuffe, S. P., Addy, C. L., & Waller, J. L. (1997). Family structure and cohesion, and depressive symptoms in adolescents. *Journal of Research on Adolescence*, 7(3), 267-281.
- Morris, A. S., Silk, J. S., Steinberg, L., Myers, S. S., & Robinson, L. R. (2007). The role of the family context in the development of emotion regulation. *Social Development*, 16(2), 361-388.
- Mulhare, E. S., Ghesquiere, A., & Shear, A. K. (2010). Attachment, separation and anxiety disorders. *Anxiety disorders: Theory, research, and clinical perspectives*, 227-238.
- Nakış Yıldırım, B., & Tüfekci, A. (2021). Okul Öncesi Dönem Çocuğu Olan Annelerin Çocuğu Kabul Red Durumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 11(1), 159-183. <https://doi.org/10.18039/ajesi.731961>
- Ogelman, H. G., & Topaloğlu, Z. Ç. (2014). 4-5 Yaş Çocuklarının Sosyal Yetkinlik, Saldırganlık, Kaygı Düzeyleri İle Annebabalarının Ebeveyn Özyeterliği Algisi Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 241-271.
- Özer, K. (2002). Kaygı: Sınanma duygusuyla baş edebilme. Sistem Yayıncılık.
- Özdel, K. (2021). Sosyal Fobiden Hayata Yolculuk. *İstanbul: Epsilon Yayınları*.
- Öztürk, A. (2014). Sosyal Kaygıyı Açıklayan Yaklaşımlar. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(48), 15-26.
- Öztürk, O. (2008). Ruh Sağlığı Bozuklukları. Ankara: 1.
- Parkinson, B., & Totterdell, P. (1999). Classifying affect-regulation strategies. *Cognition & Emotion*, 13(3), 277-303.
- Peixoto, C., Coelho, V., Machado, F., & Fonseca, S. (2023). Associations between perceived maternal acceptance–rejection and social and emotional competence of preschool children. *Early Child Development and Care*, 193(11-12), 1225-1239.

- Pitman, S. R., & Knauss, D. P. (2020). Contemporary psychodynamic approaches to treating anxiety: theory, research, and practice. *Anxiety Disorders: Rethinking and Understanding Recent Discoveries*, 451-464.
- Rapee, R., Wignall, A., Copham, W., & Spence, S. (2014). *Kaygılı çocuğa yardım* (R. Baykaldı, Çev.). Arkadaş Yayıncılık. (Orijinal eser 2000'de yayımlandı)
- Rehm, I. C., & Staiger, P. K. (2018). Emotion regulation and psychopathology: Current understanding and new directions. *Clinical Psychologist*, 22(2), 109-111.
- Rohner, R. P. (1986). The warmth dimension: Foundations of parental acceptance-rejection theory. Sage Publications, Inc.
- Rohner, R. P. (2004). The parental "acceptance-rejection syndrome": Universal correlates of perceived rejection. *American Psychologist*, 59(8), 830.
- Rohner, R. P. (2004). *Parent Parental Acceptance-Rejection Questionnaire (PARQ) Short Form* [Measurement instrument]. Revised version. Rohner Research Publications. (Original work published 2002; Turkish translation by M. Selenga Gürmen, 2012)
- Rohner, R. P., Khaleque, A., & Cournoyer, D. E. (2012). Introduction to parental acceptance-rejection theory, methods, evidence, and implications. *Journal of Family Theory & Review*, 2(1), 73-87.
- Rydell, A. M., Berlin, L., & Bohlin, G. (2003). Emotionality, emotion regulation, and adaptation among 5-to 8-year-old children. *Emotion*, 3(1), 30.
- Shimshoni, Y., Silverman, W. K., Byrne, S. P., & Lebowitz, E. R. (2018). Maternal acceptance moderates fear ratings and avoidance behavior in children. *Child Psychiatry & Human Development*, 49, 460-467.
- Sackl-Pammer, P., Jahn, R., Özlü-Erkilic, Z., Pollak, E., Ohmann, S., Schwarzenberg, J., ... & Akkaya-Kalayci, T. (2019). Social anxiety disorder and emotion regulation problems in adolescents. *Child and adolescent psychiatry and mental health*, 13, 1-12.
- Stifter, C., & Augustine, M. (2019). Emotion regulation. *Handbook of emotional development*, 405-430.
- Sullivan, M. W., Carmody, D. P., & Lewis, M. (2010). How neglect and punitiveness influence emotion knowledge. *Child Psychiatry & Human Development*, 41, 285-298.
- Sunar, D., & Fişek, G. (2005). Contemporary Turkish families. *Families in Global Perspective*, 169-183.

- Sweeney, M., Pine, D., Ollendick, T. H., & March, J. S. (2004). Etiology of fear and anxiety. Phobic and anxiety disorders in children and adolescents: A clinician's guide to effective psychosocial and pharmacological interventions, 34-60.
- Şahin, H., & Görünmez, M. (2022). Anne kaygı düzeyi ile çocuk kaygı düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (31), 324-349.
- Şahin, M. (2019). Korku, kaygı ve kaygı (anksiyete) bozuklukları. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(10), 117-135.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6. Baskı). MA: Pearson
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. (2007). *Çocuk gelişimi ve eğitimi: Bilişsel gelişim (MEGEP Modül Kitabı)*. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı.
- Tepeli, K., & Yılmaz, E. (2013). Social problem-solving skills of children in terms of maternal acceptance-rejection levels. *Online Submission*, 3(8), 581-592.
- Tepeli, K., Yılmaz, E., & Kuyucu, Y. (2014). Maternal acceptance/rejection levels and the emotion recognition skills of 5-to 6-year-old children. In *Contemporary Perspectives and Research on Early Childhood Education*. Newcastle, UK: Cambridge Scholar Publishing.
- Tezcan, G. (2015). *Çocukluk döneminde sosyal kaygının gelişiminde ebeveyn kabul-red algısı: Otomatik düşüncelerin aracı rolü* (Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi).
- Thompson, R. A. (1994). Emotion regulation: A theme in search of definition. *Monographs of the society for research in child development*, 25-52.
- Treffers, P. D., & Silverman, W. K. (2011). Anxiety and its disorders in children and adolescents in historical perspective. *Anxiety disorders in children and adolescents*, 3-24.
- Tunca, R. D., & Akdemir, D. (2020). Seçici konuşmazlık tanısı konan bir çocukta çok eksenli tedavi yaklaşımı. *Turk J Child Adolesc Ment Health*, 27(2), 120-3.
- Türkçapar, M. H. (2018). *Bilişsel davranışçı terapi: Temel ilkeler ve uygulama*. Epsilon Yayınevi.
- Uysal, B. B., & Güven, Y. (2022). 60-72 Aylık Çocukların Duygu Düzenleme Becerileri İle Yaratıcılık Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Uygulamada Eğitim Ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 94-109.

- Yavuzer, H. (1998). *Çocuğunun ilk 6 yılı*. Remzi Kitabevi.
- Yazdkhasti, F., & Harizuka, S. (2006). The effects of temperament and perceived maternal rejection on childhood anxiety and behaviour problems. *School Psychology International*, 27(1), 105-128.
- Yoo, S. H., Matsumoto, D., & LeRoux, J. A. (2006). The influence of emotion recognition and emotion regulation on intercultural adjustment. *International Journal of Intercultural Relations*, 30(3), 345-363.
- Zeanah, Charles H. M.D. A Secure Base: Parent-Child Attachment and Healthy Human Development. *The Journal of Nervous and Mental Disease* 178(1):p 62, January 1990.
- Wichstrøm, L., Berg-Nielsen, T. S., Angold, A., Egger, H. L., Solheim, E., & Sveen, T. H. (2012). Prevalence of psychiatric disorders in preschoolers. *Journal of child psychology and psychiatry*, 53(6), 695-705.

EKLER

EK A BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

Sayın Katılımcı,

Bu çalışma, Dr. Emel Erdoğan danışmanlığında FMV Işık Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans programı öğrencisi Beyzanur Berber tarafından yürütülmektedir. Araştırmanın amacı 4-6 yaş aralığında çocuğa sahip annelerin çocuklarına yönelik kabul ve red tutumları ile çocukların sosyal kaygı düzeyleri arasındaki ilişkide çocuk duygu düzenleme becerilerinin aracı rolünü araştırmaktır. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Bu sebeple çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra istediğiniz zaman herhangi bir neden belirtmeksizin katılımı sonlandırma hakkına sahipsiniz. Araştırmaya katılmanız halinde kişisel bilgilerinizin gizliliğine saygı gösterilecek, araştırma sonuçlarının bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında da özenle korunacaktır. Buna ek olarak deney sırasında toplanan tüm veriler bir katılımcı numarası kullanılarak saklanacak ve kimliğinize dair bilgiler hiçbir yerde kullanılmayacaktır.

Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir.

Araştırmaya gönüllü katılmayı onaylıyor musunuz?

Evet ( )

Hayır ( )

EK B DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Cinsiyetiniz: Kadın Erkek Yaşınız:

Eğitim durumunuz (En son mezun olduğunuz okul): İlköğretim Lise Üniversite
Yüksek Lisans/Doktora

Çalışıyor musunuz? Evet Hayır Mesleğiniz nedir?

Aylık gelir durumunuz: Düşük Orta Yüksek

Herhangi bir psikiyatrik tanı aldınız mı? Evet Hayır

Herhangi bir psikiyatrik tanınız varsa belirtiniz:

Herhangi bir nörolojik hastalığınız/engeliniz var mı? Evet Hayır

Herhangi bir nörolojik hastalığınız/engeliniz varsa belirtiniz: Kaç çocuğunuz var?

Araştırmaya katılan çocuğunuzun doğum tarihini (gün-ay-yıl) yazınız:

Çocuğunuzun cinsiyeti: Kız Erkek

Çocuğunuzun babası hayatta mı? Evet Hayır Çocuğunuzun babasının yaşı:

Çocuğun babasının eğitim durumu (En son mezun olduğu okul): İlköğretim Lise
Üniversite Yüksek Lisans/Doktora

Çocuğunuzun babası çalışıyor mu? Evet Hayır Çocuğunuzun babasının mesleği:

Çocuğunuzun babasının aylık gelir durumu: Düşük Orta Yüksek

Çocuğunuz okul öncesi eğitime gidiyor mu? (Anaokulu, kreş vb.) Evet Hayır

Çocuğunuzun daha önce bir psikolojik rahatsızlık tanısı aldıysa belirtiniz:

Çocuğunuzun herhangi bir nörolojik tanısı varsa belirtiniz:

Yaşadığınız yer: Şehir Kırsal

**EK C EBEVEYN KABUL RED ÖLÇEĞİ (ANNE FORMU) ÖRNEK
MADDELER**

	BENİM İÇİN DOĞRU		BENİM İÇİN DEĞİL	
	<i>Hemen Hemen Her zaman Doğru</i>	<i>Bazen Doğru</i>	<i>Nadiren Doğru</i>	<i>Hiçbir Zaman Doğru Değil</i>
Çocuğum iyi davrandığı zaman ona sarılır ve öperim.	☒	☐	☐	☐

	BENİM İÇİN DOĞRU		BENİM İÇİN DEĞİL	
	<i>Hemen Hemen Her zaman Doğru</i>	<i>Bazen Doğru</i>	<i>Nadiren Doğru</i>	<i>Hiçbir Zaman Doğru Değil</i>
1. Çocuğum hakkında güzel şeyler söylerim.	☐	☐	☐	☐
2. Çocuğuma ilgi göstermem.	☐	☐	☐	☐
3. Çocuğumun bana güvenmesini sağlarım.	☐	☐	☐	☐
4. Hakketmediği zamanlarda bile çocuğuma vururum.	☐	☐	☐	☐
5. Çocuğumu büyük bir baş belası olarak görürüm.	☐	☐	☐	☐

Rohner Research Publications, 2002, 2004
(Revised June, 2004) Turkish Translation – M. Selenga Gürmen, January 2012
Parent PARQ (Short Form)

EK D YENİDEN DÜZENLENEN OKUL ÖNCESİ KAYGI ÖLÇEĞİ
ÖRNEK MADDELER

OKUL ÖNCESİ KAYGI ÖLÇEĞİ Lütfen aşağıdaki soruları anasınıfına giden çocuğunuzu düşünerek yanıtlayınız.						
		Hiç doğru değil	Nadiren doğru	Bazen doğru	Oldukça doğru	Çoğu zaman doğru
1	Çocuğum endişeli olmayı bırakmakta zorlanıyor.	0	1	2	3	4
2	Çocuğum başka insanlara rezil olacağı bir şeyi yapmaktan korkuyor.	0	1	2	3	4
3	Çocuğum bir şeyi iyi yapıp yapmadığını durmadan kontrol ediyor (örneğin: kapıyı kapatmak veya musluğu kapatmak).	0	1	2	3	4
4	Çocuğum doktor ve/veya dişçilerden korkuyor.	0	1	2	3	4
5	Çocuğum bir yetiškinden yardım istemekten korkuyor (örneğin: bir öğretmen veya bir grup yöneticisi).	0	1	2	3	4

EK E DUYGU DÜZENLEME ÖLÇEĞİ ÖRNEK MADDELER

	ZAMAN ZAMAN /NADİREN	BAZEN	SIK SIK	HER
1. Neşeli bir çocuktur.	1	2	3	4
2. Duygu hali çok değişkindir (Çocuğun duygu durumunu tahmin etmek zordur çünkü neşeli ve mutluken kolayca üzgünleşebilir).	1	2	3	4
3. Yetişkinlerin arkadaşça ya da sıradan (nötr) yaklaşımlarına olumlu karşılık verir.	1	2	3	4
4. Bir faaliyetten diğerine kolayca geçer; kızıp sinirlenmez, endişelenmez (kaygılanmaz), sıkıntı duymaz veya aşırı derecede heyecanlanmaz.	1	2	3	4
5. Üzütüsünü veya sıkıntısını kolayca atlatabilir (örneğin, canını sıkan bir olay sonrasında uzun süre surat asmaz, endişeli veya üzgün durmaz).	1	2	3	4

ÖZGEÇMİŞ